

ΕΡΓΟΝ ΚΛΑΥΔΕ ΜΟΝΕΤ

ΤΟΠΙΟΝ

ΠΑΝΔΗΝΔΙΑ

ΠΑΝΔΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Β'
15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1902

ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΤΟ ΠΕΣΙΜΟ ΤΟΥ ΕΩΣΦΟΡΟΥ

Πέφτει ὁ περήφανος, κ' ἡ φύσις ἐχαιρότουν
ς τὸν τόπο π' ἄστρου φῶς ποτὲ δὲν τρεμουλιάζει.
Μὲ πρόσωπ' ὅπου κάλλος πλιά δὲν ἐσωζότουν,
γιατὶ τοῦ πάρηκε ὁ οὐρανός, ἀγριοκοιτάζει.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Ὑψίστου πλιά σ' αὐτὸν κρυβότουν
ἔτσι σὶδ' ἔργο του τὸ κάμισο ταιριάζει,
κ' εἶναι τοῦτο π' ὁ ἄχρειος δαίμονας φοβότουν,
κί ὁμοια τρομάρα οὐδὲ κ' ἡ Κόλαση τοῦ βάζει.

Ζαφεῖρι ἀθάνατο φορῶντας ἡ Ἐνσπλαχνία
παντοῦ συλλογισμένη ἐπρόβανε τριγύρου
σὲ σκέπη κρύβοντας τὰ φέγγη της τὰ θεῖα.

Καὶ λέγοντας τὸν πόνο ποῦ βαδνὰ γροικάει
ὁ ὄλος τὸς οὐρανὸς θρηνηλογοῦσε γύρου
«ὦμίε! νὰ κατοικιέται ἡ Κόλαση ἀρχινάει».

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΝ
ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Είδε, προτού το έργο αρχίσης, ή Ουραία
κατ' αὐτὴν νάχης τὴν ἀγκάλη σου ἀπλωμένη,
κι ἀπὸ τ' ἀπειρο φῶς, ὅπου θρονεῖ ἡ θεία,
περνώντας τὸν καθάριο οὐράνιο θόλο βγαίνει.

Συνερίσαν μὲ λάμψη τ' ἄστρα κι ἁρμονία,
τὴ γνώριμη θεὰ θωρώντας νὰ προβαίνει
τὴ δειότερη Αὐτὴ γροικώντας συμφωνία
στ' ἀπαλὰ στήθη τὴ δεχότων τυπωμένη.

Καὶ πρὸς ἐσένα κατεβαίνοντας γενναία
στὴν ψυχὴ σου μ' ἀμβρόσιο φίλημα ἐτυπώνει
τῶν ἄστρον τὴν αἰώνια ἀρχέτιστην ἰδέα.

Κάνεις τ' ὄργανο σὺ, καὶ τέτοια ἢ φωνὴ του
θεϊκὴν ἁρμονία πρὸς τὸν Ψάλτη ὑψώνει,
ποῦ καθ' ἄστρο γροικᾷ καὶ παύει τὴ δική του.

ΩΔΗ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ψηλάθε ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βροντοῦσε
μὲς τὴ σιωπῇ τοῦ Σύμπαντος·
„ἄς γίνῃ ὁ ἥλιος“· κι ἀπὸ φῶς ἐπλημμυροῦσε
τὰ πλάτη τ' ἀτελείωτα
σὺ μέγα πρόσταγμα τοῦ ὁ ἥλιος φλογερός.
Θάυμα μὲ τοῦτο ἰσόμετρο,
ἀπ' ἕναν γιὰ τὸν κόσμο ἀχينوβόλησε,
εἶδε ποτέ; Τὰ σύμπαντα
καὶ τοὺς αἰῶνες νὰ ρωτήσω, ἀνάερα
χίνομαι σ' ἀπειρο διάστημα γοργός.

Τὸν κόσμο ἰδοὺ τὰ μάτια μου κοιτάζουν.
ὦ! πόσα ἐμπρός μου ἐξαίσια
οἱ περασμένοι αἰῶνες θαύματ' ἀραδιάζουν,

π' ἄλλα μαζί τὸ πνεῦμα μου
σ' ἄφραστο ὑψώνουν θαυμασμό! Στὴ μυστικὴ
τὴ ράβδο ὑποταζόμενα
σὲ δυὸ τείχη τὰ κύματα ἐστυλώθηκαν,
κι ὀλόθαρροι ἀπ' τὰ οὐρλιάσματα
τοῦ Φαραώ, 'ς τὴ μέση τους ἐχίνονταν
χιλιάδες τ' ἄλογα, χιλιάδες οἱ πεζοί.

Ἄλλὰ τὰ τείχη π' ἄξαφνα ἐσηκώσαν,
στὸ μανισμένο στράτευμα
ἀφεύγατη ταφὴ πρὶν τοῦ θανάτου ἐδώσαν,
ἐνῶ στὸ βρόντο ἀγτίφωνο
τὸν ἕμνο ἐτόνιζε τοῦ Ἑψίστου ὁ Μωϋσῆς.

(λείπουν)

Θαυματουργὰ τεράστια μεγαλεῖα
ποῦ 'ς τῶν αἰώνων τ' ἄφωτα
σκοπιάδια ἕμολογοῦν τὴ δύναμη τὴ θεία
τοῦ Ἑψίστου, ποῦ σὲ τριόβαθρη
ἄβυσσο στέκει ἀνεξερεύνητον φωτός.
Ὅμως μὲ χεῖλι ὀλόθερμο
ὑψωσε, ὦ Δειτουργέ, τὰ θεῖα λόγια σου,
κι ἀπ' τὰ λημέρια τ' ἄφθαρτα,
χωρὶς καὶ νὰ τ' ἀφήσῃ, τοῦ Ἐπουράνιου
θάραθρ σ' ἐσὲ στὸν ἅγιον ἄριον ὁ Υἱός

Τοῦ μυστηρίου τοῦ τρανοῦ νὰ λύσῃ
στὸ λογισμό τὸν ἐκθαμβο
τὸν ἀκατάληπτο δεσμό ποιὸς θὰ τολμήσῃ;
Στοῦ σίχου Αὐτῶν τὰ ὀλόχρυσά
φτερά θὰ ἕμολογῶ περιζωσμένον φῶς.
Ἄλλ' ἀπὸ σκόπη ὀλόπυκνα
ἕνα πέλαγο βλέπω δίχως σίνορα.
Προσκύνησέ καὶ σόπασε.
Σωπάσαν κ' ἐπροσκύνησαν κ' οἱ Ἀπόστολοι,
διὰ τὸ σῶμα τὸν τοὺς ἔδωσε ὁ Χριστός.

Τῶν οὐρανῶν ἄλλα τὰ αἰθέρια πλάτη
βλέπω νὰ κρύβουν ἄξαφνα

μιὰ θάλασσ' ἀπὸ φῶς ἀνησυχιὰ γεμάτη,
 κι' ἀκοπος κρότος ἔβγαινε
 ὡσὼν κατὰ τοὺς βράχους φουσκοθαλασσιᾶς.
 Ἄγγελων πλήθη ἀμέτρητα
 ἀπ' τ' οὐρανοῦ τὲς ἐρημιὲς κατέβαιναν
 μ' δλόχαρα κινήματα
 καὶ τῇ γῇ τὴν πανέρμη, δπου ἀναπαύονται
 ὄσοι σ' ἐμᾶς τὸ δρόμο ἀνοῖξαν συμφορᾶς,

ὄλα ὄλα τὰ πλήθη πυκνωμένα
 τρεχᾶτα ἐκεῖ τῇ γέμισαν,
 καὶ στήν ὄψη ἀπ' οὐράνιο ζῆλο φλογισμένα
 ὁμόφωνα ἐξιστύρησαν
 τὸ θαῦμα πᾶκαμε τὸ Τέκνο τοῦ Θεοῦ
 γιὰ τοὺς θνητούς· κι' ὁλόθερμος
 ὁ σάλος πάντα ἐπλήθαιεν ἐπλήθαινε,
 κ' οἱ οὐρανοὶ δευτέρωναν,
 κ' ἡ σκόνη τῶν πατέρων ἀναγάλλιασε
 στής κοίτης τῇ σιωπῇ τοῦ ὕπνου τοῦ σιερνοῦ.

Τὸν ὕμνο, Λειτουργέ, τὸ μυστικό σου
 ψάλε λοιπόν, θεόφοβε,
 πρόσφερε τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα σὶ τὸ Θεό σου.
 Γιὰ χάρη του ἐδνηθήθη
 σιμὰ σὶ τὸν Ἄπλαστο τὸ Σπλάχνος νὰ στηθῇ,
 ἀλλ' ὄχι διὰν λαμπρότερη
 δόξα ποθῶντας οἱ ἀποστάταις ἄγγελοι,
 σὶ τὸ θρόνο τοῦ Ὑψηλότατου
 νὰ φθάσουν, καὶ στῇ λάμψη καὶ στῇ δύναμη
 νὰ τὸν νικῆσουν μελετοῦσαν σιωπηλοί.

Γι' αὐτοὺς βουβή 'ναι τώρα καὶ θὰ μείνη
 ἡ ἀστεϊρευτὴ ἀναγάλλιαση,
 βουβή, καὶ πλιὰ τῇ χαραυγῇ, πλιὰ τῇ σελήνῃ
 στὰ πόδια τους τ' ἀθάνατα
 πλιὰ δὲ θὰ ἰδοῦν ποτὲ νὰ λάμπουν φλογερά!
 Εἶδε τοῦ κόσμου ὁ Κύριος,
 ἀτάραχος σὶ τὸ θρόνο του τὸν ἀφθαστο,
 τὸ σχέδιό τους τ' ὀλέθριο,
 κ' εὐθὺς ἀπ' τὰ λημέρια τους τὰ αἰθέρια
 κατεποντίσθησαν στὴν ἄβυσσο ἄστραφτα.

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Τοὺς μυστικοὺς Ὑμνοὺς τὰ χεῖλη σου ἀναδίδαν,
 ποῦ τὸν ἀναρχο Λόγο κράζουν ἐδῶ κάτω·
 τοὺς ξανάλεγε πάλι ὁ Ἥλιος στῇ χαρὰ του,
 καὶ φλόγ' ἀγνώριστην οἱ ἀχτίνες του ξεχύναν.

Μ' ἔκταση σιωπηλῇ τ' ἄστρα τὸν ἦχο ἐπίναν
 τοῦ θείου λόγου σου μυστήριον ὄλου γεμάτου,
 κι' ὄλους στὴν ἔκταση κατόπι τοῦ ὑπεριότου
 θόλου οἱ ὀλόφωτοι μύριοι κόσμοι τοὺς ἐχύναν.

Στ' οὐρανοῦ τὸ βαθὺν κι' ἀπέραντο δοξάρι
 τέτοιο παρθενικῆς γαλήνης γέλιο ἐχύθη,
 ποῦ ποτὲ δὲν ἐφάνη μὲ παρόμοια χάρη,

παρ' ὅταν σὶ Ἄδειο τὸ ἀτελείωτο, σὶ τοῦ θείου
 λόγου τὸ πρόσταγμα, κατὰξαφνα ἐδοκῆθη
 τὸ βάρος τ' ἀγνώστο τῶν ἀστρῶν καὶ τοῦ Ἥλιου.

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Στ' ἄγιο τραπέζι ὁ θεῖος Ἐρωτίας ἐστήθη,
 καὶ τὸ μάτι του φέγγος οὐρανοῦ σκορποῦσε·
 τῇ φαρέτρᾳ καὶ αὐτὸ τὸ βέλος ἐκρατοῦσε,
 ποῦ τοῦ νέου Ἀαρῶν ἐκέντησε τὰ στήθη.

Πότε στὴν ὄψη, δπου τῆς πίστεως λάβρα ἐχύθη
 καθάρια καὶ γοργή, προσεχικὰ κοιτοῦσε,
 πότε σὶ τὸν Ὑμνο, ποῦ σεμνὰ κ' ἦσαν ἠχοῦσε
 καὶ τῆς ἀγνῆς ψυχῆς του ἀνάδινε τὰ ἦθη.

Ὁ Λειτουργὸς ὡσὶόσο σὶ τὸ τραπέζι βάζει
 τ' ἄγιο φιλί, καὶ τοῦτο ἐστάθη θερμὸ τόσο,
 π' ὁ Ἐρωτίας γλυκὰ γελῶντας τὰ συνάζει.

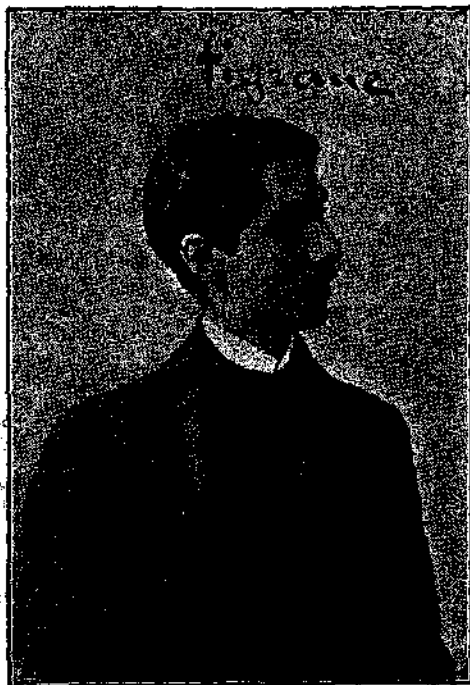
Κατόπι «ὅταν γυμνὸ τὸ σῶμα σου θ' ἀνέβῃ
 σ' ἐμᾶς, στὰ μάγουλά σου ὁ ἴδιος θὰ τὸ δώσω».
 Εἶπε τὸ φιλί πῆρε, καὶ στὰ οὐράνι' ἀνέβῃ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Μετάφρ. Γεωργίου Καλοσγούρου.

ΤΙΓΚΡΑΝ ΓΕΡΓΑΤ

ΠΡΟ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ἐλάμβανον ἐπισκεπτήριον μὲ τὸ ξενότροπον αὐτὸ ὄνομα: «Μαρδίρος Βιλεδικτζι» καὶ μὲ τὴν παράκλησιν νὰ δεχθῶ τὸν ἀποστείλαντα. Ἦτο ὁ νεώτερος ἀδελφὸς ἑνὸς παλαιοῦ γνωρίμου μας: τοῦ Τιγκράν Γεργάτ. Τοῦ ἀδελφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐθολοῦντο ἀπὸ δάκρυα ἐπὶ τῇ συναντήσῃ φίλου τοῦ ἀλησμονήτου νεανίσκου ὅστις ἦτο ὄλος ποιήσις, κάλλος, πατριωτισμὸς καὶ θέλησις. Μοῦ διηγοῦνται, ὅτι τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας, μηνῶν ὀλοκλήρων, διήρχετο γράφων πάντοτε, προσηλωμένος εἰς τὴν Ἰδέαν ἧς ὑπῆρξεν ἀπόστολος καὶ μάρτυς συγχρόνως. Ἐγραφε μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα διότι ἡ χαράξασα τὰς ἐντόνους γραμμὰς διαμαρτυριῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἑνὸς λαοῦ ἐκρέματο ἀδρανῆς παρὰ τὴν ἀλγοῦσαν πλευρὰν. Ὁ Τιγκράν Γεργάτ ὑπῆρξε διὰ τὴν σύγ-

χρονον Ἀρμενίαν ὃ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπὸς τῆς ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ὑψηλὸς καὶ κομψὸς νεανίας μὲ παιδικὸν μειδίαμα ὑπὲρ τὸ χεῖλος τὸ μόλις σκιαζόμενον ἀπὸ τοῦ μύστακος τὴν λεπτὴν γραμμὴν, ἀπετέλεσε τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἀρμενικῆς Ἰδέας. Γράφων εἰς τὴν παρισινήν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Ἐπιθεωρήσεων», κάμνων διαλέξεις, σχετιζόμενος μετὰ πολιτευομένων, διπλωματῶν καὶ δημοσιογράφων, ἀπειθῶν ὑπομνήματα ἐξ ὀνόματος τῶν σφαγιαζομένων συμπατριωτῶν του, ἐξαίρων τῆς πατρίδος του τὸ μαρτυρολόγιον, προσηλύτιζε πιστοὺς εἰς τὴν Ἰδέαν του καὶ κατέκτα συμπαθείας μέχρι θαυμασμοῦ. Δὲν ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ κατὰ τὴν πρώτην συνάντησιν, ὅτι τὸ λεπτοφυὲς σῶμά του περιέκλειε τὴν σιδηρᾶν θέλησιν τοῦ ἐμπνευσμένου ἀπὸ τὸν πόθον ἐπικρατήσεως ἑνὸς σκοποῦ. Μὲ τὴν φιλομάθειαν τῶν ιστορουμένων φιλερῶνων καλογήρων, κατέτρωγε βιβλιοθήκας καὶ ἔγραφεν, ἔγραφε πάντοτε. Ἦτο δ' ἀληθῶς ὄπλον πανίσχυρον τόσον ἀριμόζον εἰς τὴν λεπτὴν του χεῖρα, ἡ γραφίς.

— Ἐλάτε, ἔλεγεν εἰς πᾶσαν συνάντησιν μετὰ τινῶν ἐν Ἀθήναις φίλων του, ἔλθετε νὰ ἐνωθῶμεν πρὸς ἐπιτυχίαν συνεργασίας Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας...

Αὐτὸ δ' ἦτο τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τῆς πατριωτικῆς του ἐργασίας. Καὶ αὕτη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀκράτου φιλελληνισμοῦ του, ὥστε προσηλυτιζομένων τῶν φίλων του νὰ

ἔρωτᾷ ὁ ἀκροώμενος τὴν μετ' ἐκείνων συζήτησιν: ποῖος εἶνε ὁ Ἕλλην καὶ ποῖοι οἱ Ἀρμένιοι.

Ἀναμφισβητήτως τὰ ἀτυχήματα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν ἐν τῶν βαθυτέρων του τραυμάτων καὶ συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον, ὥστε νὰ σβύσῃ οὕτω προῶρος τὸ φῶς μιᾶς διανοίας, ἧτις θὰ ἐσημείου φυσιογνωμίαν ἰδιαίτεράν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν πρόοδον ὁ Ἀρμένιος λόγιος διέβλεπεν ἐπιτυχίαν τοῦ πατριωτικοῦ του σκοποῦ. Τὴν ἤτταν δὲ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἐχαροκτήρισε ἤτταν τοῦ Ἀρμενικοῦ σκοποῦ καὶ μὲ τὸ πένθος αὐτὸ ἀπελθὼν εἰς Παρίσιους ἐδημοσίευσεν ὅλα τὰ σκορπίζοντα πῦρ ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆν ἄρθρα.

Τότε καὶ ὁ Τιγκράν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ δηλητηρίου τῶν προδοσιῶν το ὁποῖον ἐσκόρπιζεν ἀφειδῶς εἰς πᾶσαν ψυχὴν ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρία, ἔγραψεν ὅσα γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνώσαντες ἀνακριβῆ μὲν ἀλλὰ πιστότατα ἀποδίδοντα τὴν ἀπήχησιν τῆς λαϊκῆς τότε ἐξεγέρσεως ἢ ἀπὸ ζητωπόλεμον κατώρθωσαν οἱ αὐτοὶ μυστηριώδεις ὑποβολεῖς νὰ μετατρέψωσιν εἰς προδοτοφόβους διαμαρτυρίας. Εἰς ὅλα ὁμῶς τὰ ἄρθρα τοῦ Ἀρμενίου πατριώτου, ἀπὸ τὰ γνωρίζοντα τὴν θρηνηδὸν μοῦσαν τῆς βασανισμένης πατρίδος του μέχρι τῆς ἀπαραμίλλου περιγραφῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοιμητηρίου καὶ τοῦ περιλαλήτου ἄρθρου: «Πῶς ἐπροδόθη ἡ Ἑλλάς» διεφαίνεται ἡ πρωτοτυπία καὶ τὸ κλασικὸν κάλλος ἔργων μεγάλου συγγραφέως.

Ὅταν ἤρχισεν, εἰκοσιπενταετῆς μόλις, νὰ αἰσθάνεται τὰς πρώτας προσβολὰς τῆς νόσου του, ἐκάθητο εἰς τὸ ὑψηλότερον δωμάτιον τοῦ οἰκοτροφείου Μέρλιν. Εἶχεν ἤδη γνωρισθῆ μεθ' ὅλων τῶν ἀθηναίων λογίων καὶ πολιτευομένων. Ἦτο μάλιστα καὶ μέλος τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρίας ἐπιθυμήσας νὰ συνενώσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς μετὰ τῆς παναρμενικῆς ἐξεγέρσεως.

— Δὲν λύνονται τὰ δεσμὰ τῶν λαῶν, μοῦ ἔλεγε μίαν ἡμέραν, διὰ τῶν διπλωματικῶν ὁδῶν μόνον. Τὸ σκάφος ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀνεμίζεται ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας βαίνει πρὸς ἀσφαλῆ λιμένα μόνον ὅταν κυματίζῃ περὶ αὐτὸ θάλασσα αἱμάτων. Αὐτὸ διδάσκω τώρα τοὺς Ἀρμένιους καὶ αὐτὸ κηρύσσομεν εἰς τοὺς ἀφήσαντας ἡμᾶς ὑπὸ τὸν ζυγὸν καὶ τὴν μάχαιραν ἀγρίου κατακτητοῦ.

Καὶ ἐπανήρχετο εἰτα εἰς τὴν ἀρχικὴν του ἰδέαν τῆς ἐνώσεως Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας. Ἦρχιζε νὰ παραθέτῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου οὐτινος ἐδανείσθη τὸ ἠχηρὸν ὄνομα διὰ νὰ γράφῃ καὶ προσέθηκε παρ' αὐτὸ τὴν λέξιν: Σίδηρος (Γεργάτ). Ἀνωμολόγει εὐγνωμόνως πόσον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς χώρας ἧτις τὸν ἐφιλοξένοι μικρὰ τώρα καὶ ἀσθενῆς, ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς πατρίδος του.

— Ἀλλὰ μὴ λησμονῆτε, ὅτι καὶ ἡ Ἀρμενία ἀπέδωκε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ὑψώσασα ἰσχυρὸν φραγμὸν ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τῆς ἐπερχομένης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ρωμαϊκῆς δυνάμεως. Ὅταν τὰ ἔθνη μας ἐνωθοῦν δὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν τίποτε πλέον ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς εἰς στρατιάς, διότι ἡμᾶς ἐμπνέει τὸ ἰδεώδες ὡς ἐκείνους ἡ χυδαία ὀργὴ τῆς κατακτήσεως. Γίνωμεν ὅλοι μάρτυρες τῆς ἰδέας αὐτῆς.

Και ἐφ' ὅσον ὠμίλει αἱ παρειαὶ τοῦ ἐνεδύοντο πορφύραν αἵματος καὶ ἡ λεπτὴ φωνὴ ἐγένετο ὀξεῖα καὶ ἠχητικὴ οἱ δ' ὀφθαλμοὶ τοῦ προσεκολλῶντο πύρινοι τώρα ἐπὶ μιᾶς φωτογραφίας γυναικὸς ἣτις ἐπλαισιοῦτο ἀπὸ νεόκοπα ἄνθη.

— Εἶνε ἡ μητέρα μου αὐτή. Πόσα δὲν ὀφείλω εἰς τὴν καλὴν μου τὴν μητέρα.

Ἐλάμβανε τότε εἰς τὴν χεῖρα τὴν φωτογραφίαν ὠραίας γυναικὸς ἐν στολῇ χοροῦ, εὐγενοῦς τὴν μορφήν ὅσον καὶ ὁ υἱός· τὴν ἠσπάζετο. Αὐτὴ ἡ σκηνὴ ἐπαγελαμβάνετο συχνὰ καὶ ἔλεγε τότε πόσῃ ἀνακούφισιν ἠσθάνετο ν' ἀφηγητῆται ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς του, νὰ ἐκμωστηρεῖται ὅλους τοὺς πόθους καὶ ν' ἀνακοινώσῃ πᾶσάν του προσπάθειαν εἰς τὴν καλὴν του μητέρα.

Ἐμανθάνομεν τότε οἱ φίλοι του, ὅτι: Τιγκράν Γεργάτ, ἦτο ψευδώνυμον καὶ τὸ πραγματικόν του ὄνομα Γκαραβὲδ Βιλεξικτζι, ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ 1870, ἀνῆκε δ' εἰς μίαν τῶν μεγάλων τῆς Ἀρμενίας οικογενειῶν, αἰτινες μεθ' ἡμέρας εὐτυχίας εἶδον προσφάτως μόλις τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀνάσεως ἐπερχομένην. Ἐγνωρίζομεν πλέον, ὅτι ἐσπούδασεν εἰς τὸ Παρίσι λαβὼν ἐκεῖθεν ἀπολυτήριον τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν του σπουδῶν ἐνῶ μᾶς ἀνεγίνωσκε τ' ἄρθρα ποῦ ἐδημοσίευσεν περὶ Τουρκίας καὶ ἐθίμων τῶν Κυκλάδων νήσων εἰς τὴν «Νέαν Ἐπιθεώρησιν», τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Ἐπιθεωρήσεων», τὸν «Γαλάτην» καὶ τὸν «Φιγαρώ» ἀπήγγελλε εἰς στιγμὰς τοιαύτης ἀναπολήσεως τοῦ παρελθόντος στίχους γαλλικοὺς ἰδικούς του καὶ ἡ φωνὴ του ἤρεμος ἐν ἀρχῇ καθίστατο βαθμηδὸν πνευστιῶσα καὶ ἀπέληγεν εἰς παράπονον πλημμυρούσης δάκρυα ψυχῆς. Ὅλοι οἱ στίχοι του ἐνεῖχον τὴν μελαγχολίαν τοῦ προσεγγίζοντος τέλους τῆς ζωῆς. Θλιβεροὶ ὡς ἡ φθινοπωρινὴ ἀχρότης ἣτις ἐξετυλλίσσεται ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ ὑψηλοῦ δωματίου πέραν ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ Κήπου μέχρι τῶν ὀμιχλοσκεπῶν βουνῶν τῆς Αἰγίνης.

Δὲν ἦτο πλέον πλούσιος ὁ Τιγκράν Γεργάτ. Ἐξῆ γράφων. Καὶ ὅταν δὲν ἔγραφεν ἔρραπτε καὶ ἐπεδιώρθη τὰ ἐνδύματά του, αὐτὸς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄφογος καὶ κομπὸς τὴν περιβολήν. Τὰ ποιήματά του ἐκεῖνα ἐνέχουν τώρα δι' ἡμᾶς ποῦ τὰ ἠκούσαμεν τὴν προφητικὴν δύναμιν ψυχῆς ἀτενίζουσας τὴν γῆν τῶν ὄνειρων ἀπὸ τῆς ὁποίας ταξειδιῶτις πλανωμένη εὔρε τὸ εὐθραυστότερον τῶν ὄντων διὰ νὰ σκηνώσῃ, ὠθοῦσα αὐτὸ εἰς τὸν ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας.

Μίαν ἡμέραν, ὅποτε ἐπεστρέψαμεν ἀπὸ τὸ Κεφαλάρι ὅπου ἐφιλοξένησε τὸν Τιγκράν καὶ ἐμὲ ὁ κ. Γ. Σουρῆς, μοῦ ἔλεγεν ὁ Ἀρμένιος ποιητής:

— Θέλω νὰ γράψω τώρα ἀμέσως τὴν ἐντύπωσίν μου εἰς τὴν καλὴν μου μητέρα, καὶ θέλω ν' ἀρχίσω ἑλληνιστί. Πῶς νὰ τῆς γράψω. Θέλω νὰ πῶ ὅτι εἶνε μῆτηρ γλυκεῖα.

Τοῦ παρέθηκα, ὄχι πλέον ἐν διγλωσσίᾳ ἀλλ' ἐν τριγλωσσίᾳ τὸν υἱὸν χαιρετισμόν. Τοῦ ἀνέγνωσα τὰς φράσεις καὶ τοῦ εἶπα νὰ ἐκλέξῃ. Ἀνέγνωσε καὶ αὐτὸς μετ' ἐμέ: «Γλυκεῖα μῆτηρ μου», «Μαμά μου γλυκεῖα», «Μάνα μου γλυκεῖα». Ἀνέτρεπε τὴν κατάταξιν τῆς φράσεως. Ἔθετε ἐμπρὸς τὸ ὑποκείμενον καὶ τὰνάπαλιν.

Ἔδοκίμαζε τὴν ἠχητικότητα τῶν λέξεων καὶ ἐλάμβανε τὴν βάσιν τῆς ἀρμονίας ὅπως ὁ μουσικοδιδάσκαλος ὁ ἀνακρούων τὴν διαπασῶν.

— Αὐτὸ εἶνε, μοῦ εἶπε. Ἡδρα... «Μάνα μου γλυκεῖα».

Ἀντέγραψε τὴν φράσιν καὶ εἶδον ἔπειτα δημοσιευομένην τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Ἐπιθεωρήσεων» εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὀριστικῶς συνειργάζετο θελγόμενος ἀπὸ τὴν εὐρύτητα τοῦ νοῦ καὶ τὰ φιλελεύθερα αἰσθήματα τοῦ διευθυντοῦ τῆς κ. Finot οὐτινος συχνὰ καὶ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν μοῦ ἔπλεκε τὸ ἐγκώμιον.

Ἄλλ' ἡ μικρὰ ἐκείνη φράσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Ἀρμενίου ποιητοῦ, ὅστις αἰφνης ἀπεκαλύπτετο εἰς γλωσσολόγον νεωτεριστὴν, θέλοντα τὴν γλῶσσαν ἐθνικὴν καὶ ὄχι στοιχεῖον συνεννοήσεως ἀπλῶς, ἀλλὰ μέσον κατισχύσεως καὶ κατακτήσεως. Εἰς τὰς γνωστὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωρίας προσέδιδε νέαν ὅλως ζωὴν.

— Σεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχετε τόσον ὠραίαν γλῶσσαν. Εἶνε εὐφωγος, εἶνε παραστατικὴ ὅταν εἶνε βραχεῖα. Ἐντείνετε τὰς δυνάμεις σας νὰ καθορίσετε μίαν γλῶσσαν. Ἐνοικίσατε τέλος τὴν λευκὴν Ἀκαδημίαν σας. Ἡ γλῶσσα τῶν μεγάλων παραδόσεων εἶνε τὸ ἰσχυρότερον τῶν ὄπλων διὰ τὴν Μακεδονίαν. Κατακτήσατε διὰ τοῦ Σχολείου καὶ διὰ τῆς Ἰδέας. Ἡμεῖς οἱ Ἀρμένιοι ἔχομεν ἀνάγκην ξένης γλώσσης διὰ νὰ μᾶς ἐννοοῦν. Διότι ἡμεῖς ζητοῦμεν ν' ἀναστηθῶμεν. Ὅταν σεῖς ἐνισχυθῆτε ἐγγίζει καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους μας. Ἀλλὰ μορφώσατε μίαν γλῶσσαν διὰ νὰ ἐπιτύχετε τὸν θρίαμβον ἀνευ αἱμάτων τότε.

Μοῦ λέγουν ὅτι ἰδρῦθη τώρα ἐν Ἀρμενίᾳ σύλλογος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Τιγκράν Γεργάτ» καὶ με πρόγραμμα τὴν προσέγγισιν Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας, δηλαδὴ τὸ ὄνειρον μετὰ τὸ ὁποῖον ἔσβυσεν εἰς τὴν νήσον Πρίγκηπον κατὰ τὸ 1899 ὁ μέγας οὗτος ἀπόστολος καὶ μάρτυς τῆς Ἰδέας.

Τῶν «Παναθηναίων» ἡ ἔμπνευσις, ὅπως ἀφιερῶσούν σελίδας τινὰς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Τιγκράν Γεργάτ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων ἅτινα ἀφῆκεν ἡμιτελῆ, εἶνε ἀξία ἰδιαζούσης ἐκτιμήσεως. Διότι ὁ Τιγκράν Γεργάτ δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ σύγχρονος ἐθνικὸς ἀνὴρ τῆς Ἀρμενίας, ἀλλ' ἡ ποιητικώτερα καὶ μᾶλλον διάθετος ἐκπροσώπησις τοῦ Φιλελληνισμοῦ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΠΩΠ

Η ΝΥΜΦΗ ΤΗΣ ΑΒΥΔΟΥ

ΕΡΓΟΝ ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΟΝΝΑ ΒΑΝΝΑ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΓΟΥΙΔΟΣ ΚΟΛΟΝΝΑΣ, φρούραρχος τῆς Πίζας.

ΜΑΡΚΟΣ ΚΟΛΟΝΝΑΣ, πατήρ τοῦ Γουίδου.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, πολέμαρχος μισθοφόρος τῆς Φλωρεντίας.

ΤΡΙΒΟΥΑΚΙΟΣ, Ἐπίτροπος τῆς Φλωρεντινῆς Δημοκρατίας.

ΓΙΟΒΑΝΝΑ (ΜΟΝΝΑ ΒΑΝΝΑ), σύζυγος τοῦ Γουίδου.

ΒΟΡΣΟΣ, αξιωματικός ὑπὸ τὸν Γουίδον.

ΤΟΡΕΛΛΟΣ, αξιωματικός ὑπὸ τὸν Γουίδον.

ΒΕΛΙΟΣ, γραμματεὺς τοῦ Πριγκιβάλλη.

Ἄρχοντες, στρατιῶται, χωρικοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες τοῦ λαοῦ, κτλ.

Ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη πράξις εἰς τὴν Πίζαν ἢ δευτέρα ἐξώθεν τῆς πόλεως.

ΤΕΛΗ ΤΟΥ 1^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Αἰθουσα εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Γουίδου Κολόννα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΓΟΥΙΔΟΣ, ΒΟΡΣΟΣ καὶ ΤΟΡΕΛΛΟΣ

Συνομιλοῦν πλησίον ανοικτοῦ παραθύρου, διὰ τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ ἐξοχὴ τῆς Πίζας.

ΓΟΥΙΔΟΣ. — Δεινὴ ἡ θέσις μας· καὶ δι' αὐτὸ ἐξηναγκάσθη καὶ ἡ Διοίκησις νά μιν ὁμολογήσῃ, ὅσας ἐπὶ πολὺ μᾶς εἶχε κρύψη συμφορὰς: Τὰ δύο στρατεύματα, ποῦ ἀπέστειλεν ἡ Βενετία πρὸς βοήθειάν μας, πολιορκιοῦνται καὶ αὐτὰ ὑπὸ τῶν Φλωρεντινῶν, τὸ πρῶτον εἰς τὴν Βιββιέναν, τὸ ἄλλο εἰς τὸ Ἐλκιον. Τοῦ Κιούζου, τῆς Βερνίας καὶ τοῦ Μονταλόνου τὰ περάματα, τὸ Ἀρέτζον καὶ ὄλαι τοῦ Καζεντίνου αἱ διέξοδοι, ἐδρῖσκονται εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπεμονώθημεν ἀπὸ τῶν ἐπιλοιπῶν κόσμον, καὶ εἰς τὸ μῖσος παρεδόθημεν ἀνυπεράσπιστοι τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ποτὲ δὲν συγχωρεῖ εὐθὺς ὡς παύση νὰ φοβῆται. Φῆμαι, ὅπου γέννουν ἀνησυχίαν, διασπείρονται· ἀλλ' ὁ πολὺς λαὸς καὶ οἱ στρατιῶται ἀκόμη ἀγνοοῦν τὰ δυστυχήματα. Τί

ἀρά γε θὰ κάμουν, ὅταν θὰ μάθουν τὴν ἀλήθειαν; Ἡ ὀργὴ των καὶ ὁ ἀπεγνωσμένος των φόβος θὰ ξεσπᾶσουν ἐναντίον μας καὶ ἐναντίον τῆς Διοικήσεως... Τοὺς ἔκαμαν ἐξάλλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔκαμανεῖς, οἱ τρεῖς αὐτοὶ μῆνες τῆς πολιορκίας, τοῦ ἀνωφελοῦς ἡρωϊσμοῦ, τῆς πείνας, τῶν δεινῶν καὶ τῶν πόνων, ποῦ ὀλίγα πόλεις ὑπέμειναν ἕως τότε. Ἡ τελευταία ἐλπίς, ἡ συγκαταθεσ' ἀκόμη εἰς ὑποταγὴν τοὺς ὀργισμένους, θὰ καταρρεύσῃ, καὶ τότε θὰ ἐπέλθῃ στάσις, εἰσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔπειτα συντέλεια τῆς Πίζας.

ΒΟΡΣΟΣ. — Οἱ ἄνδρες μιν δὲν ἔχουν πλέον τίποτε... οὐτ' ἓνα βέλος, οὔτε μίαν σφαίραν· καὶ ἂν ἀγαποδογύριζε κανεὶς ὅλα τῶν ὑπογίων τὰ βαρέλια, οὐτ' ἓνα δράμι δὲν θὰ εὑρίσκει πυρίτιδα.

ΤΟΡΕΛΛΟΣ. — Τὸν τελευταῖον μῦθρον ἐρριψα προχθές, κατὰ τῶν πύροβολειῶν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τοῦ πύργου τοῦ Σταμπάκιον· μὴ ἔχοντες δὲ παρὰ μόνον τὰ ξίφη των, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἕλληγες Στρατιῶται ἀγνοοῦνται νάναβουν εἰς τὰς ἐπάλλξεις μας.

ΒΟΡΣΟΣ. — Βλέπετε ἀπ' ἐδῶ τὸ ρῆγμα, ποῦ ἔκαμαν ἐπιτέλους τὸ πρῶτ' ἐπὶ τῆς βόλα τοῦ Πριγκιβάλλη, εἰς τὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα ὑπερήσπιζαν οἱ βενετοὶ ἐπικούροι. Εἶνε πενήντα ὀργυιές· ἓνα κοπάδι πρόβατα θὰ ἐπερνοῦσεν εὐκόλως ἀπ' ἐκεῖ... Κανένας δὲν κρατεῖται πλέον, καὶ οἱ πᾶσοι οἱ Ῥωμανοὶ, οἱ Ἄλβανοὶ καὶ οἱ Σλαβοῦνοι, μὲν ἐδήλωσαν πῶς θὰ λιποτακτήσουν ὅλοι, ἂν ἡ συνθήκη τῆς παραδόσεως δὲν ὑπογραφῆ ἀπόψε.

ΓΟΥΙΔΟΣ. — Τρεῖς φορές, εἰς διάστημα δέκα ἡμερῶν, ἡ Διοίκησις ἀπέστειλε τρεῖς ἀντιπροσώπους, νὰ διαπραγματευθοῦν τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης· κανένα ἐξ αὐτῶν δὲν ἐπανέδωκεν.

ΤΟΡΕΛΛΟΣ. — Ὁ Πριγκιβάλλης δὲν μᾶς συγχωρεῖ τὸν φόνον τοῦ Ἀντωνίου Ρένου, τοῦ

ἀντιπροσώπου του, ποῦ τὸν κατεχρούργησαν εἰς τὰς ὁδοὺς μας οἱ ἐκμανέντες χωρικοί. Τοῦ γεγονότος τούτου ἐπωφελήθ' ἡ Φλωρεντία, διὰ νὰ μᾶς θέσῃ ἐκτὸς τοῦ νόμου, καὶ ὡς βαρβάρους νὰ μᾶς μεταχειρισθῇ προτίθεται.

ΓΟΥΛΙΟΣ — Ἐν τούτοις ἔσπειρα τὸν ἴδιον τὸν πατέρα μου νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις, καὶ νὰ αἰτιολογήσῃ τὸ σφάλμα ὄχλου παραφόρου, ποῦ ἡμεῖς δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ συγκρατήσωμεν ὄμηρος ἢ το ἱερός· ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὸς δὲν ἐπανήλθεν....

ΒΟΡΣΟΣ — Ἦδη πρὸ μᾶς ἐβδομάδος καὶ πλέον, ἡ πόλις μας εἶνε ἀνοικτὴ πανταχόθεν, κατεστραμμένα τὰ τείχη καὶ τὰ κανόνια βωβᾶ. Διὰ τὸ Πριγκιβάλλης δὲν κάμνει ἀρά γε τὴν ἐφοδὸν; Μήπως φοβεῖται παγίδα; μήπως τοῦ λείπει τὸ θάρρος; ἢ μήπως ἡ Φλωρεντία ἔδωκεν ἄλλας ἀποκρύφους διαταγὰς;

ΓΟΥΛΙΟΣ — Πάντοτε ἀπόκρυφοί αἱ διαταγαὶ τῆς Φλωρεντίας, ἀλλὰ τὰ σχέδιά της φανερώτατα: Πρὸ χρόνον μακροτάτου, ἡ Πίζα εἶνε σύμμαχος πιστὴ τῆς Βενετίας, δίδουσα οὕτω κάκιστον παράδειγμα καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τὰς τοσκανικὰς. Πρέπει λοιπὸν νὰ λείψῃ ἐκ τοῦ μέσου ἡ Δημοκρατία μας... Σιγὰ-σιγὰ, μὲ σφωτάτην ὑπουλότητα, ἡ Φλωρεντία ἐνόθευσε τὸν πόλεμον αὐτὸν, ὁμότητος καὶ ἀτιμίας ἀνηκούστους προκαλέσασα, διὰ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ προσεχὴς ἐκδίκησις. Εὐλόγως ὑποπτεύομαι τοὺς Ἐπιτρόπους της, ὅτι αὐτοὶ ἐξώθησαν τοὺς χωρικούς μας νὰ κατασφάξουν τὸν Ἀντώνιον Ρένον. Καὶ ἔχει βέβαια τὸν λόγον της ποῦ ἐξαπέλις ἐναντίον μας τὸν βαρβαρότερον ἀπὸ τοὺς μισθοφόρους της, τὸν ἄγριον ἐκείνον Πριγκιβάλλην, ὁ ὁποῖος τὸσον ἀπαισιῶς διέπρεψε κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πλακεντίας, ὅπου, ἀφ' οὗ ἐξωλόθρευσε, — κατὰ λάθος εἶπαν, — ὄλους τοὺς ἐνόπλους ἄνδρας, ἐπώλησεν ὡς δούλας πέντε χιλιάδας ἐλευθέρων γυναικῶν!

ΒΟΡΣΟΣ — Πλανῶνται ὡς πρὸς τοῦτο: Ὅχι ὁ Πριγκιβάλλης, ἀλλὰ τῆς Φλωρεντίας οἱ Ἐπιτροποὶ διέταξαν τὴν πώλησιν καὶ τὴν σφαγὴν. Δὲν εἶδα ἐγὼ ποτὲ τὸν Πριγκιβάλλην, ἀλλ' ἕνας ἀδελφός μου τὸ ἐγνώρισεν. Ὁ πατέρας του ἦτο Βάσχος ἢ Βρετανός, ὡς φαίνεται, κ' εἶχεν ἀνοίξῃ χρυσοχοεῖον εἰς τὴν Βενετιαν. Ἡ γέννησις του ταπεινὴ, βεβαίως ἀλλ' αὐτὸς δὲν εἶνε ὡς τὸν νομίζουν ἄγριος. Τὸν λέγουν βίαιον, ἀλλόκοτον, ἀκόλαστον, τρομερόν, ἀλλὰ τίμιον ἐγὼ θὰ τοῦ παρέδιδά τὸ ξίφος μου ἀπόβως.

ΓΟΥΛΙΟΣ — Μὴ το παραδώσετε, ἐφ' ὅσον ἠμπορεῖ νὰ σας ὑπερασπίσῃ... Θὰ τὸν ἴδωμεν εἰς τὸ ἔργον, καὶ θὰ μάθωμεν τότε ποῖος ἐξ ἡμῶν ἔχει δίκαιον. Ἐν τῷ μεταξύ, δὲν μας μένει ἄλλο, παρὰ νὰ δοκιμάσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν τύχην ἐκείνων, ὅσοι δὲν θέλουν νὰ φεθοῦν εἰς τὴν σφαγὴν, χωρὶς νὰ νοσοθώσωμεν τὴν κεφαλὴν, χωρὶς νὰ ὑψώσωμεν τὴν χεῖρα. Ἐν πρώτοις, οἱ στρατιῶται, οἱ πολῖται, οἱ πρόσφυγες χωρικοί, πρέπει νὰ μάθουν ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Πρέπει νὰ γνωρίσωμεν καλῶς, ὅτι δὲν μας προσφέρουν συνθηκολογίαν· ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ πολέμου εἰρημικοῦ ἐξ ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους δύο μεγάλοι στρατοὶ ἐμάχοντο ἀπὸ πρώτας μέχρι ἐσπέρας, διὰ νὰ φήσουν τρεῖς μόνον πληγωμένους ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, οὔτε περὶ ἀδελφικῆς πολιουρκίας ἐξ ἐκείνων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ νικητὴς ἐφιλοξενεῖτο μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ ἡττημένου κ' ἐγίνετο ὁ πολυτιμότερος φίλος του. Εἶνε ἄγών ἀνηλεῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει παρὰ μόνον ζωὴν ἢ θάνατον, κατὰ τὸν ὅποιον αἱ γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας.....

ΣΚΗΝΗ Β'

Οἱ Αὐτοί, ΜΑΡΚΟΣ

Εἰσέρχεται ὁ ΜΑΡΚΟΣ. Ὁ ΓΟΥΛΙΟΣ τὸν βλέπει, τρέχει εἰς προῦπάντησίν του καὶ τὸν περιπτύσσειται.

ΓΟΥΛΙΟΣ — Πατέρα μου!... Ποία εὐτυχία εἰς τὴν συμφορὰν μας, ποῖον αἴσιον θαῦμα σ' ἐπαναφέρει, ἐν ᾧ δὲν ἤλιξα πλέον;... Μὴν εἰσεὶ πληγωμένος;... Τί δύσκολα περιπατεῖς!... Μήπως σοῦ ἔκαμαν βασανιστήρια;... Τοὺς ἔφυγες κρυφά;... Μὰ τί σου ἔκαμαν λοιπόν;

ΜΑΡΚΟΣ — Τίποτε, δόξα τῷ Θεῷ. Δὲν εἶνε βάρβαροι ποσῶς. Μ' ἐδέχθησαν, ὡς δέχονται τοὺς ξένους τοὺς ἀξίους σεβασμοῦ. Ὁ Πριγκιβάλλης εἶχεν ἀναγνώσῃ τὰ συγγράμματά μου, καὶ περὶ τῶν τριῶν μου ὁμίλησε διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ποῦ ἤρξα καὶ μετέφρασα. Περιπατῶ μὲ κόπον, διότι εἶμαι πολὺ γέρον κ' ἔρχομαι ἀπὸ πολὺ μακρὰν... Ἠξεύρεις ποῖον συνήντησα εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Πριγκιβάλλη;

ΓΟΥΛΙΟΣ — Ἠξεύρω: τοὺς ἀσπλάγγους βέρβαι τῆς Φλωρεντίας Ἐπιτρόπους.

ΜΑΡΚΟΣ — Ναί, ἀλήθεια, καὶ αὐτοὺς, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτόν, διότι μόνον ἕνα εἶδα... Ἀλλὰ ὁ πρώτος ποῦ μου ἐσώστησαν ἐκεῖ, ἦτον ὁ Μάρκελλος Φικίνος, ὁ πολυσεβαστος διδάσκαλος, ὁποῦ μᾶς διεφώτισε τὸν Πλάτωνα... Ὡ, ἡ ψυχὴ αὐτῆ τοῦ θείου Πλάτωνος, παλινο-

στοῦσα εἰς τὴν γῆν, εἶνε ὁ Μάρκελλος Φικίνος! Καὶ δέκα τῆς ζωῆς μου χρόνια ἔδιδά, διὰ νὰ νὰ τὸν ἴδω, πρὶν ἀπέλθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖ, ὅπου ἀπέρχονται ὅλ' οἱ ἄνθρωποι!... Ἦμεθα ὡς δύο ἀδελφοί, ποῦ ἐπιτέλους ἀνευρίσκονται. Συνωμίλησαμεν περὶ τοῦ Ἡσιόδου, καὶ περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ περὶ τοῦ Ὀμήρου... Εἶχεν ἀνακαλύψῃ εἰς ἕνα ἐλαιῶνα, ὅχι μακρὰν τοῦ στρατοπέδου, ἐκεῖ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄρνου, θαμμένον μέσα εἰς τὴν ἄμμον, ἕνα κορμὸν ἀγάλματος θεᾶς, τὸσον θαυμασιῶς ὠραῖον, ποῦ ἂν τὸν ἐβλέπατε, ὦ! θὰ ἐλησημονούσατε τὸν πόλεμον. Ἐσκάψαμεν καὶ πάρα κάτω ἐκείνος ἤρ' ἕνα βραχίονα· ἐγὼ ἐξέθαψα δύο χέρια, τὸσον ἀγνά, τὸσον λεπτοκαμωμένα, ποῦ θὰ ἔλεγες ὅτι ἔγειναν διὰ νὰ πλάττων χαμόγελα, νὰ σκοποῦν τὴν δροσιά, νὰ χαϊδεύουν τὸ φῶς... Τὸ ἕνα εἶχε τὴν κάμψιν ἐκείνην, ποῦ λαμβάνουν τὰ ἐλαφρὰ δάκτυλα, ὅταν ἐγγίζουν ἀπαλὰ ἕνα στήθος: τὸ ἄλλο ἔσφιγγεν ἀκόμη τὴν λαβὴν ἐνὸς κατόπτρου.

ΓΟΥΛΙΟΣ — Πατέρα, μὴ λησημονῶμεν, ὅτι ἕνας λαὸς ἀποθνήσκει τῆς πείνας. Τί μας μέλει τώρα διὰ χέρια λεπτοκάμωτα καὶ διὰ κορμούς χαλκίνους...

ΜΑΡΚΟΣ — Ὁ κορμὸς εἶνε μαρμάρινος...

ΓΟΥΛΙΟΣ — Ἐστὼ ἀλλ' ἄς ὁμιλήσωμεν καλλίτερα διὰ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ψυχὰς, ποῦ μί' ἀνοησία, μία βραδύτης στιγμῆς εἰμποροῦν νὰ καταστρέψουν, ἢ ἕνας εὐστοχος λόγος, μία καλὴ εἰδησις, μέλλουν ἴσως νὰ σώσωσιν... Δὲν ἐπιήγες βέβαια ἐκεῖ διὰ κορμούς ἢ διὰ χεῖρ' ἀκρωτηριασμένα... Τί ἐπληροφορήθης; Ἡ Φλωρεντία ἢ ὁ Πριγκιβάλλης, τί σκοπεύουν νὰ μας κάμουν;... Εἶπε γρήγορα!... Τί περιμένουν; Ἀκούεις τοὺς δυστυχεῖς αὐτοὺς, ποῦ φωνάζουν κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά μας; Διαφιλονεικοῦν τὸ χορτάρι, ποῦ φυτρῶναι ἀνάμεσα ἔς τὰς πέτρες.

ΜΑΡΚΟΣ — Ἀλήθεια. Ἐλησημόνησα ὅτι σεῖς πολεμεῖτε, ἐνῷ ἡ ἀνοιξὶς ἀναγεννᾶται, ἐνῷ ὁ οὐρανὸς εἶνε ἡλιόρ, ὡς βασιλεὺς ἐξυπνῶν, ἐνῷ ἡ θάλασσα ἀνυψοῦται ὡς κρατὴρ φωτός, τὸν ὁποῖον θεὰ αἰθερία προσφέρει εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ αἰθέρος, ἐνῷ ἡ γῆ εἶνε τὸσον ὠραία καὶ ἀγαπᾶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους... Ἀλλ' ἔχετε καὶ σεῖς οἱ πολεμιστὰς τὰς χαρὰς σας, καὶ ὁμιλῶ πολὺ διὰ τὰς ἰδικὰς μου. Ἐπειτα, ἔχετε δίκαιον· ἔπρεπε νὰ σας εἰπῶ ἀμέσως τὴν εἰδησίαν ποῦ φέρω... Σώζει τριάκοντα χιλιάδας ψυχὰς, καταθλίβουσα μίαν· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν

προσφέρει τὴν ὠραιότεραν εὐκαιρίαν διὰ νὰ περιβληθῇ μὲ δόξαν, ποῦ μοῦ φαίνεται φωτεινότερα ἀπ' ὅλας τὰς δόξας τὰς πολεμικὰς... Ἰδοῦ... Ἀλλὰ νὰ μὴ παραφερθῆς μόλις ἀκούσης τὰς πρώτας λέξεις!... μὴ καταστήσῃς ἀδύνατον τὴν ὑποχώρησιν! μὴ προσφέρῃς τοὺς ὄρκους ἐκείνους, ποῦ θάναχαίτιζαν τὴν φρόνησιν, ὅταν θὰ ἤθελε τυχὸν νὰ ἐπιστρέψῃ...

ΓΟΥΛΙΟΣ, ἀποπέμπων διὰ νεύματος τοὺς ἀξιωματικούς. — Ἀφήσατέ μας μόνους.

ΜΑΡΚΟΣ — Ὅχι, μέινετε... Ὅλον μας ἡ τύχη πρόκειται τώρα νὰ ποφασισθῇ. Ἦθελ' ἀπεναντίας νὰ ἐπλημμύριζεν ἡ αἰθουσα ἀπὸ τὰ θύματα ὅλα ποῦ θὰ σώσωμεν, καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ δυστυχεῖς νὰ ἠκροῶντο ἀπὸ τὰ παράθυρα, διὰ νὰκούσωσιν οὕτω καὶ νὰ συγκρατήσωσιν διὰ παντός τὴν σωτηρίαν, τὴν ὁποῖαν φέρω: Διότι, ναί, τὴν σωτηρίαν φέρω, ἀρκεῖ νὰ τὴν ἀποδεχθῇ ἡ φρόνησις. Χίλια πράξεις φρόνιμοι μόλις καὶ μετὰ βίας θάντιστάμιζαν ἕνα βαρύτερον σφάλμα, τὸ βάρος τοῦ ὁποῖου μὲ φοβίζει τόσο περισσότερο, καθόσον κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος.....

ΓΟΥΛΙΟΣ — Πατέρα μου, σὲ παρακαλῶ, ἄς μέινουν κατὰ μέρος τώρα τὰ αἰνίγματα. Μὰ τ' εἶνε αὐτὸ λοιπόν, ποῦ θέλει τόσα λόγια;... Τὸ κάθε τί εἰμποροῦμεν νὰ τάκούσωμεν, κ' ἐγγίζομεν εἰς ὥρας καὶ στιγμὰς ποῦ δὲν θὰ μας ἐκπλήτῃ πλέον τίποτε.

ΜΑΡΚΟΣ — Λοιπόν, εἶδα τὸν Πριγκιβάλλην καὶ τοῦ ὁμίλησα. Πόσον παρηλλαγμένη καὶ ἀπατηλὴ εἶνε ἡ εἰκὼν ἐνὸς ἀνθρώπου, ὅταν τὴν ἔχουν ζωγραφίσῃ αὐτοὶ ποῦ τὸν φοβοῦνται! Ἐπήγαινα ὡς ὁ Πρίαμος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως... Ἐνόμιζα, ὅτι θὰ συναντήσω ἐκεῖ κανένα βάρβαρον, ἡλίθιον καὶ ἀλαζῶνα, διηνεκῶς αἰμοσταγῇ ἢ βυθισμένον εἰς τὴν μέθην, κανένα ἡμιπαράφρονα, καθὼς τὸν παριστάνουν, τὸ πνεῦμα τοῦ ὁποῖου, μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἔχει κεραυνοβόλους ἀστραπὰς, ἀγνωστον πόθεν ἐρχομένης... Ἐνόμιζα, ὅτι θάντιμετώπισα αὐτὸν τὸν δαίμονα τοῦ πολέμου, τυφλόν, παράλογον, σκληρόν καὶ ὑπερόπτην, δόλιον...

ΓΟΥΛΙΟΣ — Καὶ τέτοιος εἶνε ὁ Πριγκιβάλλης, μόνον ὁποῦ δὲν εἶνε δόλιος.

ΒΟΡΣΟΣ — Ἀπεναντίας, εἶνε τίμιος, ἂν καὶ ὑπηρετῇ τὴν Φλωρεντίαν, — καὶ ἦδη μᾶς το ἀπέδειξε.

ΜΑΡΚΟΣ — Λοιπόν, εὐρήκα ἕναν ἄνθρω-

πον, πού υπεκλήθη γνώπιόν μου, όπως ο μαθητής με σεβασμόν γνώπιον του διδασκάλου υποκλίνεται. Είνε λόγιος, είν' εγγλωττος ομιλητής, υποταγής εις την σοφίαν και ἀπληστος γνώσεων. Νάκουη συνειθίζει με υπομνήν, και φαίνεται εδαισθητός εις κάθε ώραίτητα. Το χαμόγελο εκείνο της ξυπνάδας δέν του είνε άγνωστον, και είνε πρώος, και είνε φιλάνθρωπος, και δέν αγαπᾷ τόν πόλεμον. Έρενα τὸ αἴτιον τῶν παθῶν και τῶν πραγμάτων. Ηξεύρει να επισκοπῆ τὸν ἑαυτὸν του είνε γεμάτος εδυσνειδησίαν κ' ειλικρίνειαν, και με πολλήν του δυσαρέσκειαν ὑπηρετεῖ Δημοκρατίαν άδυνείδητον. Αἱ περιστάσεις τῆς ζωῆς, ἴσως αὐτῆ ἡ Εἰμαρμένη, τὸν ἔτρεψαν πρὸς τὰ ὄπλα και τὸν συνδέουν ἀκόμη πρὸς μίαν δόξαν, πού τὴν ἀπεχθάνεται και θέλει να τὴν ἀρνηθῆ... ἀλλ' ὄχι πρὶν ἰκανοποιήσῃ ἕνα πόθον, ὀλέθριον πόθον, ἕξ ἐκείνων τοὺς ὁποῖους ἔχουν μερικοὶ ἄνθρωποι, γεννηθέντες, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τὸν ἐπικίνδυνον ἀστέρα μεγάλου ἔρωτος, μοναδικῷ κ' ἀπραγματοποιήτῳ...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Πατέρα μου, είνε βαρὺ να περιμένουν περισσότερον οἱ ἄνθρωποι πού ἀποθνήσκουν ἀπὸ πείναν! Ἄφησε τώρα χαρακτηρισμούς, πού δέν μας χρησιμεύουν κἄν εις τίποτε, κ' εἰπέ μας τέλος πάντων τὸν λόγον τῆς σωτηρίας, πού ὑπεσχέθης.

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἀλήθεια, τὸν ἀγοπορῶ ἴσως χωρὶς αἰτίαν ἀλλ' ὅσον και ἂν είνε σκληρὸς διὰ τὰ δύο ὄντα, πού ἀγαπᾷ περισσότερον εις αὐτὸν τὸν κόσμον...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἐπῆρα ἤδη τὸ μερίδιόν μου ἐγώ· ἀλλὰ διὰ ποῖον είνε τᾶλλο;

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἄκουσέ με, θά... Εἰς τὴν ἀρχήν, δύσκολον μοῦ ἐφαίνεται τὸ πρᾶγμα και ἀλλόκοτον ἀλλ' ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν, ἡ σωτηρία ἦτο τόσο ἐπισημῆ...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Λέγε!

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἡ Φλωρεντία να μας ξηοντώσῃ ἀπεράσιεν. Ἡ Δεκανδρία, τὸν πολέμου τὸ συμβούλιον, κρίνει αὐτὸ ἀπαραίτητον, κ' ἐπικρίνει ἡ Διοίκησις τὸ βούλευμα. Ἀνέκλητος είνε ἡ ἀπόφασις. Ἡ Φλωρεντία ὁμως, συνετῆ και ὑποκρίσεια, δέν ἐννοεῖ να τὴν μεμφθῆ ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖον πολιτεύει, διὰ νίκην τόσο πολὺν βάρβαρον... Καὶ θά ἰσχυρισθῆ, ὅτι ἡ Πίζα ἀτέρριψε τοὺς ὄρους τοῦς ἐπιεικεῖς, πού ἐπρότεινεν αὐτῆ διὰ τὴν παράδοσιν. Ἡ πόλις ἕξ ἐφόδου θάλωθῃ. Θά ἔξαπολύσουν ἐναντίον τῆς τοῦς

μισθοφόρους ἰσπανοὺς και γερμανοὺς. Εἰς τοὺς είνε ὄλωσ περιττὸν να δώσουν εἰδικὰς διαταγὰς, περὶ λεηλασίας ὅταν πρόκειται, περὶ σφαγῆς και ἐμψημοῦ και βιασμῶν... Ἀρχεῖ τοῦ ἀρχηγοῦ να διαφύγουν τὸ μαστίγιον, κ' οἱ ἀρχηγοὶ τῶν θά φροντίσουν να φανοῦν ἀνίσχυροι ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἰδοὺ ὁποῖα τύχη μᾶς ἐπιφυλάσσεται! Ἡ δὲ πόλις τοῦ Ἐρυθροῦ Κρίνου, ἂν αἱματηρότερα θά είνε ἡ συμφορὰ ἀφ' ὅσον δέν τολμᾷ να τὴν ἐλαΐη, θά τὴν θρηνηθῆσῃ πρώτη αὐτῆ, και θά τὴν ἀποδώσῃ ὀλόκληρον εις τὴν ἀπειθαρχίαν τὴν ἀπόστολον τῶν μισθοφόρων ἀλητῶν, πού θάπολύσῃ ἔπειτα με μορφασμοὺς ἀποστροφῆς, ὅταν, μετὰ τὸν ὀλεθρὸν μας, δέν θά τῆς χρειάζεται ἡ βοήθειά των.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἡ Φλωρεντία ἀπαράλλακτη!

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἰδοὺ αἱ μυστικαὶ διαταγαί, πού τῆς Δημοκρατίας οἱ Ἐπίτροποι διαβιβάζουν εις τὸν Πριγκιβάλλον. Καὶ τὸν βιάζουν, ἤδη πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, τὴν ἔφοδον να δώσῃ τὴν ὀριστικὴν... Ἔως τώρα τὸ ἀνέβαλεν ὑπὸ προφάσεις διαφόρους. Ἐξ ἄλλου, κατέσχε και ἐπιστολάς, διὰ τῶν ὁποῖων οἱ Ἐπίτροποι, ὅλα του τὰ κινήματα κατασκοπεύοντες, τὸν κατηγοροῦν ἐπὶ προδοσίᾳ εις τὴν Διοίκησιν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πίζας και τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, δίκη, βασανιστήρια και θάνατος τὸν ἀναμένουν εις τὴν Φλωρεντίαν, ὅπως ἀνέμειναν ἐκεῖ και ἄλλους ἐπιφόβους στρατηγούς. Τὴν τύχην του λοιπὸν γνωρίζει.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καλά. Τί προτείνει;

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἐν πρώτοις ἐγγυᾶται διὰ μερίδα τοξοτῶν, πού αὐτὸς ἐστρατολόγησεν ὁ ἴδιος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει είνε βέβαιος περὶ φρονιᾶς ἕξ ἑκατὸν ἀνδρῶν, ὁποῦ θά σχηματίσῃ τὸν πυρῆνα τοῦ στρατεύματός του, πιστῆ και ἀφωσιωμένη ἐντελῶς. Σᾶς προτείνει λοιπὸν νάρησετε να εἰσελθοῦν εις τὴν Πίζαν, διὰ να τὴν ὑπερασπισθοῦν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἐγκαταλείπει, ὄλους ὅσοι θά ἤθελαν να τὸν ἀκολουθήσουν.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἄνδρες δέν μας λείπουν, οὔτε μᾶς χρειάζονται οἱ ἐπικίνδυνοι αὐτοὶ ἐπίκουροι. Ἄς μας δώσουν σφαιρας, πυρίτιδα και τροφίμα.

ΜΑΡΚΟΣ. — Καλά. Προεῖδεν ὅτι θάπερριπτετο ἡ πρότασις, πού εἰμπορεῖ να φαίνεται και ὑποπτος. Προσφέρεται λοιπὸν να εἰσαγάγῃ εις τὴν πόλιν μας ἐφοδιοπομπήν, ἀπὸ τριακόσια ἀμάξια, με τροφίμα γεμάτα και πολεμο-

φόδια, πού πρὸ ὀλίγου ἔφθασαν εις τὸ στρατόπεδον.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Πῶς θά το κάμῃ;

ΜΑΡΚΟΣ. — Δέν ἤξεύρω, ἀλλὰ κάμνει ὅ,τι θέλει. Μεθ' ὅλην τὴν ἀντίπραξιν τῶν Ἐπιτρόπων, αὐτὸς είνε ὁ μόνος κύριος τοῦ στρατοπέδου του, ὅσον δέν τον ἀνακαλεῖ ἀκόμη ἡ Διοίκησις. Οὔτε τολμᾷ να τον ἀνακαλέσῃ τὴν παραμονὴν μιᾶς νύκτας, ἐν τῷ μέσῳ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος περιμένει ἤδη τὴν λείαν του και τρέφει ἐμπιστοσύνην εις αὐτὸν ἀπόλυτον.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἔστω. Ἐννοῶ ὅτι μᾶς σώζει, διὰ να σωθῆ ὁ ἴδιος και να ἐκδικηθῆ ἐκ τῶν προτέρων. Ἄλλ' ἤμποροῦσε να το ἔκαμνεν εἰλικρινέστερα ἢ πλέον ἐπιτήδεια. Τί συμφέρον ἔχει πού δίδει τόσα εις τοὺς ἐχθροὺς του; Τί ζητεῖ ὡς ἀντάλλαγμα;

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἦλθεν, νιέ μου, ἡ στιγμή ὁποῦ τὰ λόγια γίνονται σκληρὰ και δυνατὰ· ἤλθεν, νιέ μου, ἡ στιγμή, πού δύο ἢ τρεῖς λέξεις πέρνουν τῆς Εἰμαρμένης ἕξαφνα τὴν δύναμιν και ἀποζητοῦν τὰ θύματά των... Πῶς τρέμω ὅταν συλλογίζομαι, ὅτι ὁ τόνος τῆς φωνῆς μου, ὁ τρόπος πού θά τας προσφέρω, εἰμπορεῖ να προξενήσῃ τόσους θανάτους ἢ να σώσῃ τόσας ψυχὰς...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Τίποτε δέν μαντεύω... Κ' αἱ σκληρότεροι λέξεις ὀλίγον προσθέτουν εις τὰ δεινὰ μας τὰ πραγματικά.

ΜΑΡΚΟΣ. — Σᾶς εἶπα: ὁ Πριγκιβάλλης φαίνεται καλὸς και φρόνιμος και λογικός. Ἄλλὰ... ποιὸς είνε ὁ ἄνθρωπος ὁ φρόνιμος, ὁποῦ δέν ἔχει και αὐτὸς τὴν τρέλλα του; και πού ὑπάρχει ὁ καλός, πού δέν συνέλαβε ποτὲ ἰδέαν μοχθηρῶν; Δεξιᾶ, είνε ἡ φρόνησις, ὁ οὐκτος, ἡ δικαιοσύνη ἀριστερᾶ, εἰν' ἄλλο πρᾶγμα, αἱ ὀρέξεις, τὰ πάθη, ξέρω και ἐγώ; ἡ τρέλλα εις τὴν ὁποῖαν ὑποπίπτομεν διηγεκῶς. Ὑπέπεσα κ' ἐγώ, θά ὑποπέσετε ἴσως και σεις, και μιὰ φορὰ, και δύο. Διότι τέτοιος είνε ὁ ἄνθρωπος!.. Πόνος, ἀπὸ ἐκείνους πού δέν ἔπρεπε να είνε ἄνθρωποι, να σ' εἶρη τώρα ἐπιμάζεται και να σε πληξῆ. Κ' ἐγώ πού βλέπω τόσο καθαρά, ὅτι διόλου δέν θά είνε ἀνάλογος πρὸς τὸ κακὸν πού ἀντιπροσωπεύει, ἔδωσα ἐκ μέρους μου ὑπόσχεσιν ἀκόμη πλέον τρελλῆν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόνον, πού θά είνε τρελλός. Καὶ ἡ τρελλῆ αὐτῆ ὑπόσχεσις θά τηρηθῆ τρελλότατα ἀπὸ τὸν φρόνιμον, ὡς ἤθελα να εἶμαι ἐγώ, πού ἔρχεται ἐν ὀνόματι να σου ὀμιλήσῃ τῆς φρονήσεως... Ὑπεσχέθη: ἂν ἀπορρίψετε

τὴν πρότασιν, εις τοῦ ἐχθροῦ να ἐπιστρέψω τὸ στρατόπεδον. Τί θά συμβῆ; Ὁ θάνατος ἢ τὰ βασανιστήρια με περιμένουν πιθανώτατα ἐκεῖ. Καὶ ὁμως, θά ὑπάγω... Ἄς λέγω τώρα, ὅτι είνε τρέλλας λείφανον, πού με πορφύραν τὸ ἐνέδυσσα, διὰ ναῦταπατώμαι· θά κάμω αὐτὴν τὴν τρέλλαν, πού κατηγορῶ, διότι δέν ἔχω τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν, νακολουθήσω φρόνιμα τὸ λογικὸν μου... Δέν σου λέγω ὁμως... Ἄ, φθάνει! παρεκτρέπομαι, και πλέκω φράσεις, και σωρεύω λέξεις, διὰ ν' ἀργήσῃ ὀλίγον ἡ στιγμή ἡ κρίσιμος. Ἄλλ' ἴσως εἰμπορεῖ να ἔχω ἄδικον, πού ἀμφιβάλλω τόσον διὰ σέ! Λοιπὸν, ὀλόκληρος ἐκείνη ἡ πομπή, τὰ τροφίμα πού εἶδα με τὰ μάτια μου, τὰμάξια φορτωμένα ξέχειλα, με σφαιρα, με κρασιά, με φρούτα, με λαχανικά, κ' ἐκεῖνα τὰ κοπάδια τῶν βοδιῶν, και τὰλλα τὰ κοπάδια τῶν προβάτων, μῆνες και μῆνες να τραφῆ μ' αὐτὰ λαός, ὅλα ἐκεῖνα τὰ βαρέλια με πυρίτιδα και τὰ κομμάτια ἐκεῖνα τὸ μολύβι, ὅτι χρειάζεται διὰ να νικηθῆ ἡ Φλωρεντία, κ' ἡ Πίζα ναναγεννηθῆ, — ὅλα αὐτὰ θά ἔμβουν εις τὴν πόλιν μας, εὐθὺς ἀπόψε, ἂν στείλῃς εις ἀντάλλαγμα, διὰ να τὴν παραδώσῃς εις τὸν Πριγκιβάλλον, μόνον διὰ μίαν νύκτα, ἐπειδὴ θά τὴν ἔξαποστείλῃ ὀπίσω με τὰς πρώτας λάμπεις τῆς αὐγῆς, ἀλλ' ἀπαιτεῖ, ὡς δείγμα νύκτας και ὑποταγῆς, να ὑπάγῃ ὀλομόναχη, γυμνή, μόνον με τὸν μανδύαν τῆς...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ποῖα; Μὰ ποῖα πρέπει να ὑπάγῃ;

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἡ Γιοβάννα.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ποῖα;.. Ἡ γυναῖκά μου... ἡ Βάννα;

ΜΑΡΚΟΣ. — Ναί, ἡ Γιοβάννα σου, τὸ εἶπα!

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἄλλὰ γιατί ἡ Βάννα μου; Ἄν ἔχη τέτοιες ὀρέξεις, ὑπάρχουν χίλιες γυναῖκες...

ΜΑΡΚΟΣ. — Διότι είνε ἡ πιὸ εὔμορφη, και τὴν ἀγαπᾷ.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Τὴν ἀγαπᾷ;.. Πού τὴν εἶδε;.. Δέν τὴν γνωρίζει.

ΜΑΡΚΟΣ. — Τὴν εἶδε, τὴν γνωρίζει, ἀλλὰ δέν ἤλεσε να μου εἰπῆ ἀπὸ πότε, οὔτε πῶς...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Αὐτῆ... τὸν εἶδε και αὐτῆ;.. Πού τὴν ἀπάντησε;

ΜΑΡΚΟΣ. — Δέν τον εἶδε ποτὲ, ἢ δέν το ἐνθυμεῖται.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Πῶς το ἤξεύρεις;

ΜΑΡΚΟΣ. — Μοῦ το εἶπεν ἡ ἴδια.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Πότε;

ΜΑΡΚΟΣ. — Πρίν ἔλθω νὰ σ' εὐρῶ

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Μήπως τῆς εἶπες;..

ΜΑΡΚΟΣ. — Τὰ πάντα!

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Τὰ πάντα!.. πῶς; τῆς εἶπες τέτοιαν ἀτιμία... καὶ ἐτόλμησες;..

ΜΑΡΚΟΣ. — Ναί.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καὶ τί ἀπεκρίθη;

ΜΑΡΚΟΣ. — Δὲν ἀπεκρίθη: ἔγινεν ἔξαφνα χλωμὴ κ' ἔφυγε δίχως νὰ ἰμλήσῃ.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καλλίτερα ἔτσι... Ναί, ἡμποροῦσε νὰ ἔξεγερθῇ, νὰ σε πτύσῃ στὸ πρόσωπον ἢ νὰ πέσῃ στὰ πόδια σου. Ἀλλὰ προτιμῶ αὐτό. Ἐγινε χλωμὴ καὶ ἔφυγε. Κι' οἱ ἄγγελοι θὰ ἔκαμναν τὸ ἴδιο... Δὲν ἔπρεπε νὰ εἶπη τίποτε. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης δὲν θὰ εἰποῦμεν περισσότερα. Θὰ ἐπιστρέψωμεν ἀμέσως εἰς τὰς θέσεις μας, εἰς τοὺς προμαχώνας καὶ ἂν γίνῃ ἀνάγκη νὰποθάνωμεν ἐκεῖ, ἔ, θ' ἀποθάνωμεν τοῦλάχιστον χωρὶς νὰ κηλιδῶσωμεν τὴν ἡτταν.

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, σ' ἐννοῶ, καὶ ἡ δοκιμασία εἶνε δι' ἐμὲ σχεδὸν ἐπίσης τραγικὴ, ὅσον θὰ εἶνε καὶ διὰ σέ. Ἀλλὰ τὸ κτύπημα ἐδόθη. Τόρ' ἄς ἀφήσωμεν καιρὸν καὶ εἰς τὴν φρόνησιν, διὰ νὰποκαταστήσῃ εἰς τὰς θέσεις τὸν πόνον μας καὶ τὰ καθήκοντά μας.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καθήκον μόνον ἐν ὑπάρχει, ἀπέναντι τῆς βδελυρᾶς αὐτῆς προτάσεως, καὶ κάθε σκέψις ἄλλο δὲν θὰ ἔκαμνε, παρὰ τὴν φρόνησιν νὰ ἐπαυξήσῃ, ποῦ ἐμπνέει.

ΜΑΡΚΟΣ. — Καὶ ὅμως, συλλογίσου ἂν ἔχῃς τὸ δικαίωμα, νὰ παραδώσῃς εἰς τὸν θάνατον ὀλόκληρον λαόν, διὰ νὰναβάλῃς, μόνον δι' ὀλίγας ὥρας, κακὸν βεβαίως ἀναπόφευκτον. Διότι, ἅμα θ' ἄλωθῃ ἡ πόλις μας, ἢ Βάννα θὰ παραδοθῇ ἔς τὸν νικητὴν.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ὅχι... αὐτὸ εἶνε δική μου δουλειά.

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἔστω ἄλλὰ τόσαι χιλιάδες ψυχαι, ἂ, ὁμολόγησε ὅτι εἶνε πολὺ! ὅτι εἶνε ἴσως πάρα πολὺ, καὶ ὅτι δὲν εἶνε δίκαιον... Ἄν ἡ δική σου μόνον εὐτυχία ἐκρέματο ἀπὸ τοιαύτην ἐκλογὴν, θὰ ἐξέλεγε τὸν θάνατον καὶ θὰ τὸ ἐννοοῦσα... μολονότι ἐγώ, ποῦ ἔφθασα πλέον εἰς τὸ τέρας τῆς ζωῆς κ' εἶδα πολλοὺς ἀνθρώπους, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ πολλὰς ἀνθρώπινους δυστυχίας, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε φρόνιμον νὰ προτιμᾷ κανεὶς τὸν θάνατον, τὸν φρικτὸν καὶ παγερὸν θάνατον, μὲ τὴν

σιωπὴν τοῦ τὴν αἰωνίαν, ἀπὸ οἰονδήποτε πόνον σωματικὸν ἢ ψυχικόν, ποῦ εἴμπορεῖ ἀκόμη νὰ τὸν ἀναβάλῃ... ἄλλ' ἐδῶ πρόκειται περὶ μυριάδων ὑπάρξεων, πρόκειται περὶ συμπολιτῶν, συστρατιωτῶν, περὶ γυναικῶν καὶ παιδίων... Κάμε αὐτὸ ποῦ σου ζητεῖ ἕνας τρελλός, καὶ ὅτι σὺ νομίζεις τερατώδες, κατόπι θὰ φανῇ ἡρωϊκὸν εἰς ὅσους θὰ ἐπιζήσουν, καὶ θὰ ἴδουσι τὴν πράξιν σου μὲ ὄμμα ἡρεμώτερον, μὲ βλέμμα πλέον δίκαιον κ' εὐσπλαχνικόν Πιστευσέ μου, τίποτε δὲν ἀξίζει ὅσον ἡ σωτηρία μᾶς ζωῆς, καὶ ὅλ' αἱ ἀρεταί, ὅλα τ' ἀνθρώπινα ἰδανικά, πᾶν ὅτι ὀνομάζεται τιμὴ, χρησιμότης, ξεύρω καὶ ἐγώ; ἀπέναντι ἐκείνου εἶνε ἄθυρμα. Θέλεις νὰ μείνῃς καθαρὸς εἰς μίαν φοβερὰν δοκιμασίαν, κ' ὡς ἦρος θέλεις νὰ διέλθῃς ἀπ' αὐτὴν ἄλλ' εἶνε πλάνη νὰ νομίζῃς ὅτι ὁ ἡρωϊσμός δὲν ἔχει ὑψηλότεραν κορυφὴν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ πράξις μας ἡ πλέον ἡρωϊκὴ, εἶνε ἡ πράξις μας ἡ πλέον ἐπίμοχθος· κ' ὁ θάνατος εἶνε συχνὰ ὀλιγώτερον σκληρὸς ἀπὸ τὴν ζωὴν.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Εἶσαι ὁ πατέρας μου;

ΜΑΡΚΟΣ. — Καὶ υπερηφανεύομαι διὰ τοῦτο. Ἄν σήμερον παλαίω ἐναντίον σου, παλαίω καὶ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ θὰ σέ ἀγαποῦσα ὀλιγώτερον ἢ ἐν ὑποχωροῦσες τόσον γρήγορα!

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ναί, εἶσαι ὁ πατέρας μου καὶ τὸ ἀπέδειξες· διότι καὶ σὺ ἐπίσης προτιμᾷς τὸν θάνατον ἀφοῦ ἀπορρίπτω τὴν συνθήκην τὴν αἰσχράν, θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸ ἔθρικόν σου στρατόπεδον, διὰ νὰ ὑποστήσῃς ἐκεῖ τὴν τύχην ποῦ σοῦ ἐπιφυλάττει ἡ Φλωρεντία.

ΜΑΡΚΟΣ. — Ἐδῶ, υἱέ μου, πρόκειται μόνον δι' ἐμὲ, τὸν γέροντα σχεδὸν τὸν ἀχρηστον, ὁποῦ ζωὴ τοῦ μένει ὀλιγοσὴ καὶ δι' αὐτὸν δὲν ἐνδιαφέρεται κανεὶς. Διὰ τοῦτο ἐστοχάσθηκα κ' ἐγώ, ὅτι τὸν κόπον δὲν θὰ ἤξιζε νὰ καταπολεμήσω ἐντὸς μου τρέλλαν παλαιὰν κ' ἐπὶ πολὺ νᾶγωνισθῶ, διὰ νὰ νᾶνηψῶ ἐκεῖνο ποῦ ὄφειλα νὰ ἐπραττα εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνου ποῦ θὰ ἦτο φρόνιμον... Διὰ τί θὰ ὑπάγω; δὲν ἤξεύρω... ἴσως εἰς τὸ γερωνικόν μου σῶμα ἡ ψυχὴ νᾶπέμεινε πολὺ νεανικῇ, κ' ἴσως νᾶνήκω ἀκόμη εἰς περιόδον, ἀπέχουσαν πολὺ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῆς φρονήσεως. Λυποῦμαι ὅμως, ἐπειδὴ τόσαι δυνάμεις ἐκ τοῦ παρελθόντος μ' ἀναχαιτίζουν νᾶθετήσω σήμερον μίαν ὑπόσχεσιν τρελλῆν...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Θακολουθήσω τὸ παράδειγμα σου.

ΜΑΡΚΟΣ. — Τί ἐννοεῖς;

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ὅτι θὰ κάμω ὅπως σὺ ὅτι πιστὸς θὰ μείνω εἰς αὐτὰς τοῦ παρελθόντος τὰς δυνάμεις, ποῦ ἂν καὶ σοῦ φαίνονται παράλογοι, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀκόμη σ' ἐξουσιάζουν.

ΜΑΡΚΟΣ. — Δὲν μ' ἐξουσιάζουν διὰν πρόκειται περὶ τῶν ἄλλων, ὅχι κ' ἀνίσως σοῦ χρειάζεται, διὰ νὰ φωτίσῃ τὴν ψυχὴν σου, ἢ ταπεινὴ φύσις τοῦ γερωνικῶ μου λόγου, προθύμως ἀπαρνοῦμαι νὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσιν, κ' ὅτι ἂν κάμῃς σὺ, ἐγὼ δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὸ στρατόπεδον...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Φθάνει, πατέρα... Μὴ μ' ἀναγκάσῃς νὰ σοῦ εἶπω λόγια, ὅποια υἱὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ἔς τὸν παρεκτρεπόμενον πατέρα του.

ΜΑΡΚΟΣ. — Παιδί μου, εἰπέ μου ὅλα τὰ λόγια, ὅσα ἀναγκᾶ εἰς τὴν ψυχὴν σου μέσα ἢ ἀγανάκτησις... Θὰ τὰ δεχθῶ ὡς μαρτύρια μᾶς εὐλόγου λύπης. Δὲν ἐξαρτᾶται ἡ στοργὴ μου ἢ πατρικὴ ἀπὸ τὰς λέξεις ποῦ ἡμποροῦσες νὰ μοῦ εἴπῃς. Ἀλλ' ἂν με ὑβρίσῃς, ἄφησε τοῦλάχιστον τὴν εὐσπλαγγίαν καὶ τὴν φρόνησιν, νὰ διαδεχθῶν τὰς ὑβρεῖς ποῦ θὰ φύγουν ἀπὸ μέσα σου...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἄς ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὰ... Δὲν θᾶκούσω περισσότερα. Συλλογίσου μόνον, φαντάσου τί θέλεις νὰ με κάμῃς νὰ πράξω! Ἀπὸ σένα λείπει τόρα ἡ φρόνησις, ἡ φρόνησις ἢ ἀνωτέρα κ' εὐγενής, διότι ὁ φόβος τοῦ θανάτου σοῦ ἐσκοτίσε τὸ λογικόν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐνατενίζω αὐτὸν τὸν θάνατον μὲ ὄλην τὴν γαλήνην, καὶ ἀναθυμῶμαι ὅσα περὶ θάρρους μοῦ ἐδίδαξες μαθήματα, προτοῦ τὰ χρόνια κ' ἡ ἀνωφελὴς μελέτη τῶν βιβλίων ἐξασθενίσουν τὸ ἰδικόν σου. Εἴμεθα μόνον εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν, κανεὶς δὲν ἦτο μάρτυς τῆς λιποψυχίας σου. Ὁ Βόρσος καὶ ὁ Τορέλλος θὰ τηρήσουν μετ' ἐμοῦ τὸ μυστικόν, ποῦ, ἀλλοίμονον! δὲν πέφτουν νὰ φέρωμεν κ' ἐπὶ μακρόν... Ραθέως ἄς ταφῇ εἰς τὰς καρδίας μας, καὶ τόρα ἄς ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐσχάτου...

ΜΑΡΚΟΣ. — Ὅχι δὲν εἴμπορεῖ, υἱέ μου, νὰ ταφῇ: διότι τὰ χρόνια κ' αἱ ἀνωφελεῖς σπουδαὶ τοῦτο προπάντων μοῦ ἐδίδαξαν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ποτέ, καὶ διὰ κανένα λόγον, νὰ θάπτεται ἔτσι ἀνθρώπινη ζωὴ, ἔστω καὶ μία μόνη. Ἐὰν φρονῆς, ὅτι δὲν ἔχω πλέον τὸ θάρρος ποῦ ἐκτιμᾷς ἐσὺ, ἀλλὰ μοῦ μένει ὅμως κάποιον

ἄλλο, ἴσως ἕλιγώτερον περιφανὲς καὶ ὄχι τόσῳ δοξασμένον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, — διότι προξενεὶ ὀλιγώτερον κακόν, κ' οἱ ἀνθρώποι συχνὰ τιμοῦν ὅτι τοὺς κάμνει νὰ ὑποφέρουν — αὐτὸ τὸ θάρρος μοῦ ἐπιτρέπει σήμερα νὰ ἐκπληρώσω τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρέους μου.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καὶ ποῖον εἶνε τοῦτο τὸ ὑπόλοιπον;

ΜΑΡΚΟΣ. — Θὰ τελειώσω ὅτι εἰς μάτην ἤρχισα. Σὺ ἦσουν ἕνας ἀπὸ τοὺς κριτὰς, ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ μόνος. Ὅλοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἀποφασίζεται αὐτὴν τὴν ὥραν ἢ ὁ θάνατος, τὴν τύχην τῶν νὰ μάθουν ἔχουν τὸ δικαίωμα, καὶ ἀπὸ τί ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῶν.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Δὲν ἐννοῶ καλὰ τοῦλάχιστον, ἐλπίζω ὅτι δὲν ἐνόησα ἀκόμη... Τί λέγεις;...

ΜΑΡΚΟΣ. — Λέγω, ὅτι μόλις φύγω ἀπ' ἐδῶ, θὰ ὑπάγω ν' ἀναγγεῖλω εἰς τὸν λαόν τὴν πρότασιν ποῦ σ' ἔκαμνε ὁ Πριγκιβάλλης, καὶ ὅτι τὴν ἀπέρριψες.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καλὰ τόρα ἐνόησα... Πολὺ λυποῦμαι, διότι λόγια περιτὰ μᾶς ἔφεραν ἔως ἐδῶ, καὶ λυποῦμαι ἀκόμη διότι ὁ παραλογισμός σου μ' ἐξαναγκάζει νὰ λείψω ἀπὸ τὸν σεβασμὸν ποῦ ὀφείλω εἰς τὴν ἡλικίαν σου ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦ υἱοῦ εἶνε νὰ προασπίσῃ τὸν πατέρα του, καὶ κατ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἴδιου, ὅταν σφάλλεται. Ἐπειτα, ὅσον στέκει ἡ Πίζα ὀρθή, ἐγὼ ἀπομένω κύριος ἐδῶ, καὶ εἶμαι τῆς τιμῆς τῆς ὁ φρουρός. Βόρσε καὶ Τορέλλε, σᾶς παραδίδω τὸν πατέρα μου νὰ τον ἐπιτηρήτε, ἐωσότου φωτισθῇ ἡ σκοτισμένη του συνειδήσις. Δὲν συνέβη τίποτε. Κανεὶς δὲν θὰ μάθῃ τίποτε. Πατέρα, σέ συγχωρῶ. Θὰ με συγχωρήσῃς καὶ σὺ, ὅταν ἡ τελευταία ὥρα θᾶναζογονήσῃ ἐντὸς σου τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἡμερῶν, κατὰ τὰς ὁποίας μ' ἐδίδασκες νὰ γείνω ἀνὴρ χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς ἀδυναμίαν θελήσεως.

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, σέ συγχωρῶ καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ὥρας: τὰ ἴδια θᾶκαμα κ' ἐγώ... Θὰ με φυλακίσῃς, ἀλλὰ τὸ μυστικόν μου εἶνε ἐλεύθερον, κ' εἶνε πολὺ ἀργὰ νὰ καταπνίξῃς τόρα πλέον τὴν φωνὴν μου.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Τί δηλαδὴ;

ΜΑΡΚΟΣ. — Λέγω, ὅτι ταύτην τὴν στιγμὴν, διὰ τὴν πρότασιν συσκέπτεται τοῦ Πριγκιβάλλης κ' ἡ Διοίκησις.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἡ Διοίκησις!.. Καὶ ποῖος τῆς το ἀνεκοίνωσεν;

ΜΑΡΚΟΣ. — Έγώ ο ίδιος, πριν το είπω εις σέ...

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Όχι, δέν είνε δυνατόν ο φόβος του θανάτου κ' αϊ φθοραί, δσας εις την ψυχήν σου συνεσώφρευσε τὸ γήρας, δέν είνε δυνατόν νά ἠμπόρουν νά σε μωράνουν εις τοιοῦτον βαθμόν, ὡστε τὴν μόνην εὐτυχίαν μου, τὸν ἔρωτά μου ὄλον κ' ὄλην τὴν χαρὰν καὶ ὄλην τῆς διπλῆς ζωῆς μας τὴν ἀγνότητά, νά παραδώσης ἔτσι ἀπονα εις χεῖρας ξένας, ὁποῦ θά τὴν ζυγίσουν καὶ θά τὴν μετρήσουν με ψυχρότητα ὅπως ζυγίζουν τὸ ἀλάτι των, ὅπως μετροῦν τὸ λάδι κ' εις τὰ μαγαζιά των!... Δέν τὸ πιστεύω ἀκόμη... Οὔτε θά τὸ πιστεύσω ἀληθινά, ἂν δέν τὸ ἴδω με τὰ μάτια μου... Καὶ ὅταν θά τὸ ἔβλεπα, ὅταν θά εἶχα αὐτὴν τὴν βεβαιότητα ἣθελε σέ κοιτάξω, σέ, τὸν γέροντα πατέρα ποῦ ἀγαποῦσα, ποῦ ἐνόμιζα πῶς τὸν γνωρίζω, ποῦ ἐπροσπαθοῦσα κάπως νά τὸν ὁμοιάσω, ἣθελε σέ κοιτάξω με περισσοτέρην ἐκπληξιν, με τόσην φρίκην με ὄσην θά ἐκοίταξα αὐτὸ τὸ τέρας τὸ ἀσυχρόν καὶ τ' ἀποτρόπαιον, ποῦ μᾶς βυθίζει σήμερα εις τὸν βόρβορον!

ΜΑΡΚΟΣ. — Παιδί μου, λέγεις τὴν ἀλήθειαν δέν με γνωρίζεις ἀρεκέτα, καὶ τοῦτο είνε λάθος ἰδικόν μου... Ὅταν ἦλθε τὸ γήρας, δέν ἐφρόντισα νά σου μεταδώσω ὅσα μ' ἐδίδασκεν ἐκεῖνο καθημερινῶς, περὶ τῆς ζωῆς, περὶ τοῦ ἔρωτος, τοῦ πόνου καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἀνθρώπων... Οὕτω ζῶμεν συχνά, πλησιέστατα ἐκείνων ποῦ ἀγαπῶμεν, χωρὶς καὶ νά τους λέγωμεν τὰ μόνα πράγματα, ποῦ είνε ἀνάγκη νά μανθάνουν. Τὸ παρελθὸν μᾶς ὑπνωτίζει, καὶ νομιζόμεν ὅτι τὰ πάντα μεταβάλλονται συγχρόνως με ἡμᾶς· ἀλλ' ὅταν αἴφνης ἐν δυστύχημα μᾶς ἐξυπνᾷ, βλέπομεν μ' ἐκπληξιν ὅτ' εἴμεθα πολὺ, πολὺ μακρὰν οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δέ... Ἐάν σοῦ εἶχα εἰπῆ ἐνωρίτερα πόσαι μεταβολαὶ συνέβησαν ἐντός μου, ὅλας τὰς πλάνας καὶ τὰς ματαιότητας ποῦ μία-μία ἐξερριζόνετο, ὅλας τὰς ἀληθείας ποῦ ἐφύτροναν ἐς τὴν θέσιν των, δέν θά εὐρισκόμουν ἐμπροστά σου σήμερον ὡς ἕνας δυστυχῆς ἀγνώριστος, ποῦ ὀλίγον λείπει διὰ νά τὸν μισήσης!

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Εἴμ' εὐτυχῆς ποῦ σέ γνωρίζω ἔτσι ἀργά. Διὰ τὰλλα, τόσῳ τὸ χειρότερον! Ἡξέρω ἐκ τῶν προτέρων τί θάποφασίσῃ ἡ Διοίκησις. Εἶνε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εὐκολώτατον νά σώζωνται οἱ πολλοὶ εις βάρους ἐνός μόνου, καὶ είνε πειρασμός εις τὸν ὄπτιον κ' εὐγενέστεραι ψυχαὶ ἀπὸ ἐκείνας τῶν ἀστῶν, ποῦ

ἀποζητοῦν τὰ μαγαζιά των, δέν θά ἠμποροῦσαν ἴσως νάντιστοῦν. Ἀλλά, δέν τους ὀφείλω τέτοιο πρᾶγμα. Δέν το ὀφείλω κανενός. Τοὺς ἔδωσα τὸ αἷμά μου, τοὺς κόπους μου, τὰ βᾶσανα, ὄλους τοὺς πόνους τῆς μακρᾶς αὐτῆς πολιορκίας. Εἶνε ἀρεκτόν αὐτό, καὶ είνε ὄλον κ' ὄλον. Τὸ περιπλέον ἀνήκει εις ἐμέ. Δέν θά τους ὑπακούσω. Τὸ κάτω-κάτω, ἐγὼ εἶμαι ἀκόμη ὁ ἀρχηγός. Μοῦ μένουν οἱ τριακόσιοι Στρατιῶται μου· εις τὴν φωνὴν ἐμοῦ καὶ μόνου πείθονται αὐτοί, καὶ κανενός ἀνάνδρου δέν θάκούσουν τὴν παραίνεσιν!

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, σφάλεις. Ἡ Διοίκησις τῆς Πίξας, οἱ ἀστοὶ αὐτοὶ ποῦ σὺ περιφρονεῖς, προτοῦ νά μάθης τὴν ἀπόφασίν των, ἀπειαντίας ἔδωσαν, εις τὴν ἀπόγνωσιν, θαυμάσιον παράδειγμ' ἀρετῆς. Εἶν' εὐγενεῖς... Δέν κατέδεχθησαν νά ἐξαρηθῆ ἡ σωτηρία των ἀπὸ θυσίαν ἐπιβαλλομένην διὰ τῆς βίας εις τὴν αἰδῶ καὶ εις τὸν ἔρωτα μιᾶς γυναίκος, καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἔφρουγ' ἀκριβῶς, αὐτοὶ ἐκάλεσαν τὴν Βάνναν διὰ νά τῆς εἰποῦν, ὅτι ἀνέθετον τῆς πόλεως τὴν τύχην εις τὰς χεῖράς τῆς.

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Πῶς!... ἐτόλμησαν;... ἐν ἀπουσίᾳ μου ἐτόλμησαν νά ἐκστομίσουν ἐμπροστά τῆς τὰ βρωμερὰ λόγια ἐκείνου τοῦ σατύρου, τοῦ μανιακοῦ;... Ὡ Βάννα μου!... Ὅταν συλλογίζομαι τὸ τρυφερόν τῆς πρόσωπον, ποῦ μ' ἕνα βλέμμα μόνον κοκκινίζει... ποῦ ἡ συστολή καὶ ἡ σεμνότης τὸ φιλοῦν ἀδιάκοπα, γιὰ νά δροσίσουν θάλασγες τὴ φλογερὴ τῆς εὐμορφίας του λάμπη!... Ἡ Βάννα μου!... ἐμπρός ἐς αὐτοὺς τοὺς γέρους με τὰ μάτια τὰ γυαλιστερά, χλωμὸς ἐμπόρους με χαμόγελο πλαστό, ὁποῦ τὴν ἐφοβοῦντο, σάν ἕνα πρᾶγμα ἱερὸν καὶ ἅγιον!... Καὶ τότε θά τῆς ποῦν: « Πήγαιν' ἐκεῖ, γυμνὴ καὶ ὀλομόναχη, ὅπως σ' ἐζήτησε!... » Πήγαινε νά του παραδώσης αὐτὸ τὸ σῶμα, ὁποῦ κανεὶς δέν ἐβεβήλωσε με πόθον σαρκικόν, τόσον ἐφαίνετο παρθένον ποῦ ἐγώ, ὁ ἀνδρας τῆς ὀιδίως, δέν ἐτολμοῦσα νά γυμνώσω, πριν νά παρακαλέσω τὰ δύο χέρια μου, χωρὶς νά ἱκετεύσω τὰ δύο μάτια μου, ἀγνὰ νά μείνουν καὶ σεμνὰ, μήπως καὶ τὸ μολύνουν με ρίγος ἀσυγχώρητον, ἀνόσιον... Κ' ἐνῶ ὀμιλῶ τότε, είνε ἐκεῖ καὶ τῆς λέγουν... Εἶν' εὐγενεῖς... δέν θά τὴν ἀναγκάσουν νά ὑπάγῃ ἂν δέν θέλῃ... Μόνον τὴν συγκατάθεσιν τῆς τῆς ζητοῦν. Ἀλλά τὴν ἰδικὴν μου συγκατάθεσιν, ποῖος μού τὴν ἐζήτησε;

ΜΑΡΚΟΣ. — Δέν ἦλθα ἐγώ, παιδί μου; Ἄν

ΣΚΗΝΗ Γ'

Οἱ Αὐτοί, ΒΑΝΝΑ.

Ἀκούονται ψιθυρισμοὶ πλήθους, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνει ἔξωθεν τὸ ὄνομα «Μόννα Βάννα». Ἀνοίγεται ἡ θύρα τοῦ βᾶθους, καὶ ἡ ΒΑΝΝΑ, μόνη καὶ ὄχρᾶ, προχωρεῖ εις τὴν αἴθουσαν, ἐν ᾗ, παρὰ τὸν σῶδον, συνωστίζονται λάθρα γυναῖκες καὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι δέν τολμοῦν νά εἰσέλθουν.

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. βλέπων τὴν Βάνναν, ὁρμᾷ εις προῦπάντησίν τῆς, λαμβάνει τὰς χεῖράς τῆς, θεωρεῖ τὸ πρόσωπόν τῆς καὶ τὴν ἀσπάζεται ἐν-θέρμως, πνευτωδῶς. — Βάννα μου!... Τί ἔκαμαν;... Ὅχι, μὴ μου ἐπαναλάβῃς τί σου εἶπαν!... Στάσου νά κοιτάξω τὸ μέτωπό σου, νά βυθίσω τὸ βλέμμα μου στὰ μάτια σου... Ἄ! ὅλα σου διατηροῦνται ἀγνὰ καὶ καθαρὰ, σάν τὸ νερὸ ποῦ λούζονται οἱ ἄγγελοι!... Τίποτε ἀπ' ὅσα σοῦ ἀγαποῦσα, νά σου ἀμαυρώσουν δέν ἠμπόρουν, καὶ ὅλα των τὰ λόγια ἐπεφταν σάν βέρες ὁποῦ ὀλιπουν στὸ στερέωμα, χωρὶς νά πέτρουν οὔτε πρὸς στιγμὴν τοῦ οὐρανόθεν τὴν λαμπρότητα!... Σάν εἶδαν τέτοια μάτια, ὦ, εἶμαι βέβαιος, τίποτε δέν ἐγύρευαν, οὔτε ποῦ ἐζήτησαν ἀπάντησιν! Τοῖς ἀπεκρίνετο ἡ λάμπη των. Ἐβαζε μιὰ μεγάλη λίμνην ἀπὸ φῶς καὶ ἀπὸ ἔρωτα, ποῦ τίποτε νά διαπεράσῃ δέν θά ἦτο ἱκανόν, ἀνάμεσα εις τὰς σκέψεις των κ' εις τὰς δικάς σου... Καὶ τότε κοίταξε, πλησίασε... Ἐδῶ ὑπάρχει κ' ἕνας ἀνθρώπος ποῦ τὸν ἀποκαλῶ πατέρα μου... Ἴδε πῶς ἐχαμήλωσε τὴν κεφαλὴν καὶ πῶς τὰ ἄσπρα τὰ μαλλιά του τὴν σκεπάζουν... Ἐ, πρέπει νά τον συγχωρῆ κανεὶς... Εἶνε γέρος καὶ τα ἔχει χαμένα... Πρέπει νά τον εὐσπλαγχνισθῆς, νά κάμῃς μιὰ προσπάθεια γι' ἀγάπῃ του: διὰ νά τὸν μεταπέισουν, δέν ἀρκοῦν τὰ μάτια σου, τόσον πολὺ εὐρίσκεται μακρὰ μᾶς! Δέν μας γνωρίζει πιά ἡ ἀγάπη μας ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπ' τὰ τυφλά του γρηατιά, σάν ἀνοιξιὰτικὴ βροχὴ ἐπάνω ἀπὸ πετρώδη βράχον. Ποτὲ δέν εἶδεν οὔτε μιὰν ἀκτίδα τῆς, δέν ἔπιασε ποτὲ οὔτ' ἕνα ἀπ' τὰ φιλιά μας... Νομίζει ὅτι ἀγαπῶμεθα, ὅπως ἐκεῖνοι ποῦ δέν ἀγαποῦν... Τοῦ χρειάζονται λόγια διὰ νά ἐννοήσῃ, τοῦ χρειάζεται ἡ ἀπόκρισις σου... Πήγαινε, εἰπέ του τὴν ἀπόκρισίν σου...

ΒΑΝΝΑ, πλησιάζουσα τὸν Μάρκον. — Πατέρα μου, πηγαίνω ἀπόψε.

ΜΑΡΚΟΣ, ἀσπαζόμενος αὐτὴν εις τὸ μέτωπον. — Κόρη μου, τὸ ἤξευρα...

δέν τὴν ἐπιτύχω, θά ἔλθουν ἔπειτα καὶ αὐτοί...

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Εἶν' ὄλαςδιόλου περιττόν ἡ Βάννα, θά τους ἀπεκρίθῃ διὰ τοὺς δύο μας.

ΜΑΡΚΟΣ. — Τὸ ἐλπίζω φθάνει μόνον σὺ νά ἐπιδοκιμάσης τὴν ἀπόκρισιν.

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Τὴν ἀπόκρισίν τῆς;... Ὅστε λοιπὸν ἀμφιβάλλεις δι' αὐτήν;... Ἀλλὰ σὺ τὴν Βάνναν τὴν γνωρίζεις. Μήπως δέν τὴν ἔβλεπες καθημερινῶς, ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν, ποῦ ἀκόμη στολισμένη με τοὺς ἀνθούς καὶ με τοῦ ἔρωτός τῆς τὸ χαμόγελο, διέβη τὸ κατώφλιον αὐτὸ τῆς ἴδιας τῆς αἰθούσης, ὁποῦ ἔρχεσαι τότε διὰ νά τὴν πωλήσης, καὶ ὅπου τολμᾷς ἀκόμη ν' ἀμφιβάλλῃς διὰ τὴν μόνην ἀπόκρισιν, τὴν ὁποῖαν μιὰ γυναῖκα εἴμπορεῖ νά δώσῃ εις ἕνα πατέρα, ποῦ ἐκπίπτει μέχρι τοῦ νά εὔχεται ὡστε ἡ κόρη του...

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, καθέννας βλέπει εις τὸν ἄλλον ὅτι βλέπει κ' εις τὸν ἑαυτὸν του· καὶ καθέννας γνωρίζει τὸν ἄλλον κατὰ τρόπον διαφορετικόν, κ' ἔως ἐκεῖ ποῦ φθάνει ἡ ἰδία του συνείδησις...

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. — Ναί... καὶ δι' αὐτὸ βεβαίως δέν σ' ἐγνώριζα καλά... Ἀλλ' ἂν μου ἐμελλε νά διανοιχθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ μου σήμερα, δύο φορὰς κατὰ συνέχειαν, διὰ νά μου δείξουν δύο πλάνας μου τόσῳ σκληράς, Θεέ μου, θά ἐπροτιμοῦσα νά τους κλείσω διὰ παντός.

ΜΑΡΚΟΣ. — Θά διανοιχθοῦν, υἱέ μου, διὰ νά ἴδουν φῶς λαμπρότερον. Καὶ λέγω τοῦτο, ἐπειδὴ διέκρινα εις ἐκείνην κάποιαν δύναμιν, ποῦ δέν τὴν ἔχεις διακρίνη σὺ δι' αὐτὸ δέν ἀμφιβάλλω καὶ διὰ τὴν ἀπόκρισιν.

ΓΟΥΥΙΔΟΣ. -- Οὔτ' ἐγώ! Δέχομαι τὴν ἀπόφασίν τῆς ἀπὸ πριν, τυφλῶς, ἀμετατρέπτως, ἀνεκλήτως! Καὶ ἂν δέν είνε με τὴν ἰδικὴν μου σύμφωνη, σημαίνει ὅτ' ἠπατήθημεν κ' οἱ δύο μας ἀπὸ τὴν πρώτην τὴν στιγμὴν ἔως τὴν τελευταίαν μας ἡμέραν· ὅτι ὁ ἔρωτός μας ὄλος δέν ἦτο παρὰ ἕνα μεγάλο ψέμμα ποῦ ἐτελείωσεν ὅτι τὸ κάθε τί, ποῦ ἐλάτρευα εις ἐκείνην, δέν ὑπῆρχε παρὰ μόνον ἐδῶ μέσα, εις τὸ δυστυχισμένον αὐτὸ κεφάλι, τὸ εὐκολόπιστον, ποῦ ἂν ἦταν ἔτσι θά ἐτρολλαινετο, καὶ εις τὴν δυστυχισμένην αὐτὴν καρδίαν, ποῦ μίαν μόνον εἶχεν εὐτυχίαν καὶ ποῦ θά ἔβλεπα ὅτι ἀγάπῃ ἕνα φάντασμα!...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Πώς... Τί του είπες;... Ὁμίλησες γιὰ κείνον ἢ γιὰ μένα;...

BANNA. — Καὶ γιὰ σένα, Γουίδε... Ἀπόψε θὰ ὑπακούσω.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Μὰ σὲ ποιόν; Ἀκόμη δὲν τὸ εἶπες... δὲν ἤξεύρω τίποτε...

BANNA. — Πηγαίνω ἀπόψε εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πριγκιβάλλη.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Νὰ του παραδοθῆς; ὅπως ἐξήγησε;

BANNA. — Ναί.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Διὰ νὰποθάνῃς ἀρά γε μαζί του;... Διὰ νὰ τὸν σκοτώσῃς πρῶν;... Δὲν τὸ εἶχα συλλογισθῆ... Αὐτὸ, τοὐλάχιστον, αὐτὸ, καὶ θὰ τὰ ἐννοήσω ὅλα!...

BANNA. — Δὲν θὰ τὸν σκοτώσω ἢ Πίζα ἤθελε νὰ παρῆθῃ.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Τί;... σὺ μου ἠμίλησες;... Λοιπὸν τὸν ἀγαπᾷς!... Τὸν ἀγαποῦσες;... Ἀπὸ πότε τὸν ἀγαπᾷς;...

BANNA. — Δὲν τὸν γνωρίζω κἄν, ποτέ μου δὲν τὸν εἶδα.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ὅμως θὰ ξέρῃς πῶς εἶνε... θὰ σου ὁμίλησαν, δὲν γίνεται!... θὰ σου εἶπαν ὅτι εἶνε...

BANNA. — Κάποιος μοῦ εἶπε τότε δὴ πῶς εἶνε γέρος τίποτε περισσότερο δὲν ξέρω...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Δὲν εἶνε γέρος; εἶνε νέος, εἶνε κ' εὐμόρφος... πολὺ πῶς νέος ἀπὸ ἐμέ... Ἄχ, μὰ γιατί δὲν ἐζητοῦσε τίποτε ἄλλο;... Διὰ νὰ σωθῆ ἢ πόλις μας, ἐγὼ θὰ πηγαινα ἐκεῖ, γονατιστός, μὲ χέρια σταυρωμένα... ἢ μόνος μου θὰ ἐφευγα, πτωχὸς καὶ μόνος μὲ αὐτὴν, εἰς τοὺς ἐρήμους δρόμους νὰ γυρῶ ἀτέλειωτα, καὶ νὰ γυρεύω ἐλεημοσύνην, — ἂν ἤθελε τὸ ἀπαιτήσῃ... Ὅμως αὐτὴ ἢ ἀξίωσις... ἢ ἀδιάντροπη αὐτὴ φαντασιοπληξία τοῦ βαρβάρου!... Ποτέ, εἰς καμμίαν ἐποχὴν καὶ εἰς καμμίαν ἱστορίαν, ὁ νικητὴς δὲν θὰ ἐτόλμιζε... (Πλησιάζων τὴν Βάννα καὶ ἀσπαζόμενος αὐτήν). Ὁ Βάννα! Βάννα μου! Δὲν τὸ πιστεύω ἀκόμη... Δὲν μου ὁμίλησες ἐσὺ... Δὲν ἄκουσα τίποτα, καὶ ὅλα, ὅλα διορθώνονται... Ἦτον ἢ φωνὴ τοῦ πατέρα μου, ὁ ἀντίλαλος ποῦ ἐβγαίνει ἀπὸ τοὺς τοίχους... Εἶπέ μου ὅτι ἀπατώμαι, ὅτι ὅλη μας ἢ ἀγάπη καὶ ὅλη σου ἢ αἰδημοσύνη ἔλεγαν ὅχι, ἐφώναζαν ὅχι, εἰς τὸ αἰσχος παρομοίας προτάσεως!... Δὲν ἄκουσα τίποτε ἄλλο, παρὰ μίαν ἠχὴ ποῦ ἐβράδυνε... Σιγὴν παρθένον ἢ φωνὴ σου μέλλει νὰ διασχίσῃ... Ἴδὲ τους, ὅλοι

στέκονται νὰκούσουν, κανένας δὲν ἤξεύρει τίποτε, καὶ τότε μόλις θὰ εἶπῃς τὴν πρώτην λέξιν σου. Εἶπέ την, Βάννα, γρήγορα, διὰ νὰ γνωρίσουν ὅτι εἶσαι σὺ, εἶπέ την, Βάννα, διὰ νὰ μάθουν τὴν ἀγάπην μας, νὰ διαλυθῆ τὸ κακὸν ὄνειρον... εἶπέ την, ποῦ τὴν περιμένω καὶ ποῦ, πρέπει νὰ λεχθῆ, διὰ νὰ συγκρατήσῃ τέλος πάντων ὅτι καταρρέει μέσα μου!

BANNA. — Ξεύρω καλά, Γουίδε, πῶς σὺ θὰ ὑποφέρῃς περισσότερο, τὸ ξεύρω...

ΓΟΥΛΙΟΣ, ἀποθῶν αὐτὴν ὀρμεμφύτως. — Ἄλλὰ θὰ ὑποφέρω μόνος μου!... Δὲν μ' ἀγαποῦσες!... Τίποτε δὲν στοιχίζει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γιὰ ἐκείνους ποῦ δὲν ἔχουν πιά καρδιά... εἶνε, ἂν θέλῃς, καὶ ἐκτακτον... καὶ εἶνε ἴσως μιὰ διασκέδασις... Ναί, μὰ θὰ τὴν ἐμποδίσω ἐγὼ αὐτὴν τὴν διασκέδασιν!... Εἶμαι ἀκόμη κύριος ἐδῶ, καὶ ὡς λέγουν, ὡς κάμουν ὅτι θέλουν!... Ἐ, πῶς θὰ σου ἐφαίνεται ἂν ἐθύμονα ἔξαφνα, κ' ἂν σ' ἐφυλάκιζα ἐκεῖ, εἰς τὴν ὠραίαν φυλακὴν, στὸ δροσερὸν ὑπόγειον ποῦ εἶνε κάτω ἀπ' αὐτὴν τὴν αἴθουσαν, καὶ ἂν εἰς κάθε θύραν ἐβαζα στρατιώτας μου, καὶ ἂν σ' ἀφίνα ἐκεῖ ὡς πον νὰ σβύσῃ ὀλίγον ἢ φωτιὰ καὶ ψυχραθῆ ὁ φλογερὸς σου ἠρωϊσμός;... Ἐμπρός, συλλάβετέ την, εἶπα. Σὰς διατάσσω... Ἐμπρός... ὑπακούσατε!

BANNA. — Γουίδε, τὸ ξεύρεις καλά...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Δὲν ὑπακούουν... Κανεὶς δὲν το κάμνει;... Σὺ, Βόρσε; σὺ, Τορέλλε; μὰ εἶνε ξύλινα τὰ χέρια σας;... Δὲν ἀκούεται πλέον ἢ φωνὴ μου;... Καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι ἐκεῖ-πέρα, ποῦ στέκεσθε στὴ θύρα, δὲν μακοῦτε ποῦ ξεφωνίζω; Ραγίζει πέτρας ἢ φωνὴ μου!... Τώρα αὐτὴ εἶν' ὀλονῶν!... Ἐννοῶ, φοβοῦνται... Ἄ, εἶνε γιατί θέλουν νὰ ζήσουν... Νὰ ζήσουν, κ' ἐγὼ ὡς ἀποθάνω!... Ὑψιστε!... εἶν' εὐχολον πολὺ... ἕνας μόνος ἐναντίον τοῦ πλήθους... Διατί ἐγὼ καὶ ὄχι σεῖς;... ὅλοι σας ἔχετε γυναῖκες! (Ἡμιεκύνων τὸ ξίφος του καὶ πλησιάζων τὴν Βάννα). Καὶ ἂν ἐπροτιμοῦσα τὸν θάνατόν σου ἀπὸ τὸ αἰσχος μας;... Δὲν το εἶχες συλλογισθῆ... Μὰ ναί... ναί... γιὰ κοιτάζε... ἕνα κίνημα καὶ τελειώνει.

BANNA. — Κάμε το, Γουίδε, ἂν ἢ ἀγάπη σου τὸ προστάξῃ.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — «Ἄν ἢ ἀγάπη σου τὸ προστάξῃ». Ὁμίλησε λοιπὸν γιὰ τὴν ἀγάπην, ἐσὺ ποῦ δὲν τὴν ἠγνώρισες ποτέ!... Ποτέ σου δὲν ἀγάπησες!... Σὲ βλέπω σήμερον ξηρότερη καὶ ἀπὸ ξηρὸν, ποῦ μοῦ τὰ ἐκατάπιεν ὅλα!... Τίποτε...

οὐτ' ἕνα δάκρυ!... Ἀπλούστατα, μὲ εἶχες ὡς προστάτην ποῦ σου ἐχρειάζετο... Ἄν μίαν στιγμὴν μόνον...

BANNA. — Γουίδε, τὸ βλέπεις καλά, δὲν μπορῶ πιά νὰ μιλήσω... κοιτάζε τὸ πρόσωπό μου... Εἶμ' ἀκαμπτη... πεθαίνω...

ΓΟΥΛΙΟΣ, λαμβάνων αὐτὴν ἀποτόμως εἰς τὰς ἀγκάλας του. — Ἐλα ἔς τὴν ἀγκαλιά μου, Βάννα ἐδῶ θὰ ζήσης!

BANNA, ἐκφεύγουσα καὶ ἀνορθουμένη. — Ὁχι, ὄχι, ὄχι, ὄχι, Γουίδε... Ξεύρω... Δὲν μπορῶ νὰ πῶ... Ὁλη μου ἢ δύναμις μου φεύγει, ἂν πῶ μιὰ λέξι μοναχά... Δὲν μπορῶ... Θέλω... Ἐοκέρθηκα, τὸ ξεύρω, σ' ἀγαπῶ, σοῦ χρεωστώ τὰ πάντα... εἶμαι ἴσως φορικτὴ... καὶ ὅμως θὰ πάγω! θὰ πάγω! θὰ πάγω!

ΓΟΥΛΙΟΣ, ἀποθῶν αὐτὴν βιαίως. — Καλὰ φύγε, φύγε, πηγαινε!... Δίδω τὰ πάντα, πηγαινε, σ' ἐγκαταλείπω. (Κτυπῶν τὴν θήκην τοῦ ξίφους του). Μοῦ μένει αὐτό...

BANNA, ἀρπάζουσα τὰς χεῖράς του. — Γουίδε!

ΓΟΥΛΙΟΣ, ἀποθῶν αὐτὴν. — Ἄ, μὴ με κρατῆς μ' αὐτὰ τὰ χέρια τάπαλά κ' ὀλόθερμα... Ὁ πατέρας μου εἶχε δίκη, σ' ἐγνώριζε καλλίτερα... Πατέρα, νὰ τὴν!... Πατέρα, εἶνε ἔργον σου... τελειώσε το, ἀποτελείωσε λοιπὸν τὸ ἔργον σου... Πηγαινε τὴν εἰς τὴν σκηνὴν... Θὰ μείνω ἐδῶ... θὰ σας ἰδῶ νὰ φεύγετε... μὰ μὴ νομίσετε, ὅτι θὰ πάρω μερικτὸν κ' ἐγὼ, ἀπ' τὸ ψωμί καὶ ἀπ' τὸ κρέας, ὅπου θὰ τοῦ πληρώσῃ αὐτὴ!... ἕνα πρᾶγμα μοῦ μένει νὰ κάμω, καὶ θὰ το μάθετε σὲ λίγο...

BANNA, προσπαθοῦσα νὰ τὸν ἐναγκαλισθῆ.

— Γουίδε, κοιτάζε με... μὴν κρύβῃς τὰ μάτια σου... Ἡ μοναχὴ φοβέρα ποῦ... Κοίταζε... Θέλω νὰ ἰδῶ...

ΓΟΥΛΙΟΣ, ἀτενίζων αὐτὴν καὶ εἶτα ἀποθῶν ψυχρότερον. — Ἴδές... Φύγε, δὲν σε γνωρίζω πιά!... Γρήγορα κάμε κ' εἶνε ἀργά... σὲ περιμένει, νά, ἐβράδυνασε... Μὴν ἀνησυχῆς, μὴ, μὴ φοβάσαι τίποτε... Ἐχω μάτια ἀνθρώπου ποῦ ἐτοιμάζεται νὰ κάμῃ καμμιά τρέλλα;... Δὲν ἀποθνήσκουν τόσον εὐκόλα τὴν ὥρα ποῦ κρημνίζεται ἢ ἀγάπη των μόνον σὰν ἀγαποῦν, τὸ λογικὸν σαλεύεται, μὰ τὸ δικόν μου ἠσύχασε κ' ἐστάθη... Τὸν ἔρωτα, τὴν σωφροσύνην καὶ τὸν ἔρωτα τῆς γυναίκος, τὰ εἶδα τότε κατὰ βάθος... Δὲν ἔχω ἄλλο τίποτε νὰ εἰπῶ... Ὁχι, μὴ σφιγγῆς ἔτσι... ἀνοίξε τὰ δάκτυλα... δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ κρατήσουν ἔρωτα ποῦ φεύγει... Ἐφυγε, πάει, ἐτελείωσε... Δὲν μένει πλέον οὔτε ἕγνος του... Ὅλον τὸ παρελθὸν ἐξαφανίζεται, μαζί του καὶ τὸ μέλλον... Ἄχ, ναί, αὐτὰ τὰ δακτυλάκια, αὐτὰ τὰ μάτια τὰ ἀγνά κ' αὐτὰ τὰ χεῖλη... ἦταν καιρὸς ποῦ τα ἐπίστευα... Δὲν ἔχω πλέον τίποτε... (Ἀποθῶν διαδοχικῶς καὶ τὰς δύο χεῖρας τῆς Βάννας). Τίποτε πλέον, τίποτε ἐντελῶς, μηδὲν... Πηγαινε, Βάννα, στὸ καλό... Φύγε... Πηγαίνεις ἐκεῖ-πέρα;

BANNA. — Ναί...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Καὶ θὰ ξαναγυρίσῃς;

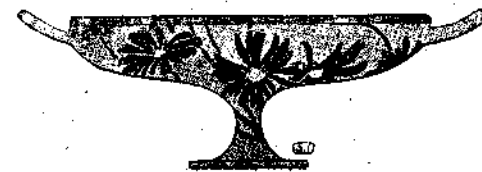
BANNA. — Ναί...

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Θὰ ἰδοῦμε... πολὺ καλά... θὰ ἰδοῦμε... Ποιὸς θὰ μου τῶλεγε πῶς ὁ πατέρας μου καλλίτερά μου τὴν ἐγνώριζε!... (Κλονούμενος, στηρίζεται ἐφ' ἑνὸς τῶν μαρμαρίνων κίονων. — Ἡ Βάννα ἐξέρχεται μόνη καὶ βραδέως, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ).

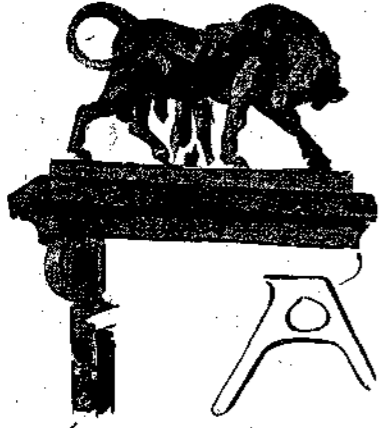
ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ Α' ΠΡΑΞΕΩΣ

MAURICE MAETERLINCK

Μετάφρασις Γρ. Ε.

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

νασκαφάς δοκιμαστικὰς ἐπεχείρησεν εἰς Ἄργος, δι' ἐξόδωντου πρότινων ἐβδομάδων ὁ νεαρὸς Ὀλλανδὸς λόγιος διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας Γουλιέλμος Vollgraff, ὁστις διαμένει ἐν Ἀθήναις ὡς μέλος τῆς γαλι-

λικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, τὸσον δὲ ταχεῖα καὶ τόσον ὠραία συμφώνως πρὸς τὰς προσδοκίας του, ὑπῆρξαν τ' ἀποτελέσματα αὐτῶν, ὥστε ἔλειψαν αὐτὸν ν' ἀποφασίσῃ τὴν συνέχειαν τῶν ἀνασκαφῶν τὸ προσεχὲς ἔτος, ἢ δὲ διεξαγωγή αὐτῶν ἐξησφαλίσθη διότι ὁ γνωστὸς Ὀλλανδὸς Μακίνας κ. Goekoop, ἀνέλαβε τὰς δαπάνας αὐτῶν. Οὕτω μία τῶν ἰσχυροτάτων καὶ διὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν σπουδαιοτάτων πόλεων μέλλει νὰ ἐκσκαφῇ καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν πλοῦτον ἐπιστημονικοῦ ὕλικου μὴ δυνάμενον ἀκόμη νὰ ὑπολογισθῇ.

Ἡ πόλις Ἄργος, ἣτις μέχρι σήμερον διετήρησε τὸ παλαιὸν ὄνομά της καὶ τὴν παλαιὰν της θέσιν — ἂν καὶ μετεβλήθη, καὶ ἐξετοπίσθη ὀλίγον ἢ περιοχὴ της — ἔκειτο καὶ κεῖται εἰς μίαν τῶν ὠραιωτάτων τοποθεσιῶν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ἀμαυρόχροα βουνά — ὁποῖα μόνον ἢ χώρα αὕτη ἔχει — ἰσχυρά, κυλινδρούμενα κύματα, τὰ ὁποῖα τὴν στιγμὴν τῆς ὑψίστης ἀποτελειώσεως τοῦ σχηματῶς τῶν κατὰ διαταγὴν κάποιου καλλιτέχνου καὶ θεοῦ ἔγειναν χάλυψ καὶ πέτρα, περιβάλλουν τὴν φωτεινὴν, εὐρείαν καὶ σχεδὸν κυκλοτερῆ πεδιάδα. Πρὸς νότον ἢ πεδιάς ἀνοίγεται καὶ ἡ θάλασσα συνωθεῖται πρὸς αὐτὴν ὡς ἄλλο ἰσχυρὸν, κυανοῦν τεῖχος. Ὅπισθεν εἰς τὸ ἀποπτον ἐκεῖνο τῆς μεσημβρίας, διὰ

τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύομεν πλέον τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι τὸ προσβλέπομεν μὲ τὴν ψυχὴν, θεοσεσίως ἤρεμοι καὶ μεγάλοι, ὡς τέρμα ὄλων τῶν ἀργολικῶν δνειρῶν καὶ πόθων, ὑψοῦνται ἄλλαι τραχύτεραι κορυφαί. — Καὶ ἡ πεδιάς αὕτη εἶνε εὐφορὸς!... μεταξὺ τοῦ ὕψους χρυσοῦ τῶν παντοίων ἀποχρώσεων τοπαζίων κεῖται τὸ ἀνοικτὸν πράσινον τῶν σμαράγδων καὶ τὸ πολύτιμον βαθυπράσινον τῶν λιτύων καὶ τῶν κυπαρίσσω. Καὶ καθημέραν φαίνεται τὸ ἰσχυρὸν τόξον τοῦ ἡλίου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν ὀρέων ἀνέρχεται καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὄρη περατοῦται, ὡς ν' ἀνήκῃ εἰς μόνην αὐτὴν τὴν πεδιάδα, ... τὴν πεδιάδα ταύτην, ἣτις ὑπῆρξεν ἢ περιώνυμος πατὴρ τῶν μεγάλων καὶ φιλοκτῆμονος ἀνακτῶν Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν ἄλλων ὀρειῶν ἡρώων καὶ ἀνδρῶν: αἱ Μυκῆναι ἢ Τύρινος ... καὶ τὸ Ἄργος. Τὸ πρῶτον ὅπερ ὁ κύριος Vollgraff ἐξήτησε καὶ τὸ ὁποῖον πράγματι μετὰ δίωρον ἀνασκαφῆν ἀνεῦρε εἶνε τὰ τεῖχη μυκηναίου ἀνακτόρου.

Αἱ οἰκίαι καὶ τὰ κτίρια τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκείνῳ πρὸς τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Λαρίσης καὶ ἐνὸς πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν βραχώδους λόφου, ὅστις ἔνεκα τοῦ ἀσπιδοειδοῦς σχήματός του εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔφερε τὸ ὄνομα ἀσπίς. Ἀμφότερα τὰ ὑψώματα προωθοῦνται ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος κύκλῳ τὴν Ἀργολίδα δακτυλίου τῶν ὀρέων εἰς τὴν βαθεῖαν πεδιάδα καὶ ὑπέρχονται αὐτῆς πανταχόθεν ὡς πραγματικὰ καὶ φυσικὰ φρούρια, πρὸς ὃν σκοπὸν καὶ ἐχρησίμευσαν καθ' ὅλους τοὺς χρόνους ὑπὸ διαφόρων λαῶν. Τελευταῖος ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν ἐδῶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μετ' ἀρχαϊκῆς ἀνδρείας κατὰ τοῦ Δράμαλι καὶ τῶν τουρκικῶν σιφῶν του. Πλὴν τῶν ἔρειπῶν τοῦ περιτειχίσματος ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ εἰς τὰς κλιτύς τῆς ὑπὸ τῶν ἐπάλξεων μεσαιωνικοῦ πύργου χαριέντως περιστοφόμενης Λαρίσης, ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων μόνον τὸ θέατρον διετηρήθη, τοῦ ὁποῖου τὰ ἱμακωτὰ καθίσματα ἐλιθοτομήθησαν ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Ἐνταῦθα ἐπε-

χείρησεν ὁ καθηγητὴς κ. Κοφινιώτης μικρὸς ἀνασκαφὰς τῷ 1891. Κάτω τοῦ θεάτρου τούτου, τοῦ ὁποῖου ὁ χώρος ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους θεατὰς, ἔκειτο ἢ λίαν εὐρεῖα ἀγορά, τῆς ὁποίας τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ ὁ Πausanias κατὰ τὸν δεῦτερον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα εἶδε σῶα καὶ ἀκέραια. Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἱστορία τοῦ Ἄργους μέχρι τῆς ἔκτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος εἶνε παντελῶς ἀγνωστος, τινὲς δὲ ἐκ τύχης εἰς φῶς ἀφθίσεισι ἐπιγραφαὶ εἶνε μεταγενέστεραι καὶ ἀσήμαντοι.

Ἐφ' ὅσον ὅμως φθάνει ἡ παράδοσις, τὸ Ἄργος ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ βράχου τοῦ ἀνεκαθεν ἐκυριάρχησε τῆς κάτω πεδιάδος, ἦτο πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν καὶ οὐδέποτε κατεστράφη οὔτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὔτε ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Μόνον τῷ 267 ἐδήλωσαν αὐτὸ οἱ Γότθοι καὶ τῷ 395 κατέκτησεν αὐτὸ ὁ Ἀλάριχος. Ἡ παράδοσις διηγεῖται ὅτι τὸ Ἄργος ὑπῆρξεν ἢ πρώτη ἔδρα μυκηναίου ἡγεμόνος ἐν Ἀργολίδι καὶ μόνον ἔρις τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀπογόνων ἐγένετο αἰτία τῆς ἰδρύσεως τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν.

Ὁ κ. Vollgraff ἐφρόνει ὅτι εἰς τὸ ἀσπιδοειδὲς ἐκεῖνο ὑψώμα εὐρίσκοντο πιθανώτερον τὰ τεῖχη τοῦ παλαιοῦ μυκηναίου φρουρίου. Εὗρε — εὐτυχέστερος κατὰ τοῦτο τοῦ Σχλείμανν καὶ τοῦ Δέρπφελδ, οἵτινες ἐν ὁμοίᾳ εἰκασίᾳ ἐπεσκέφθησαν ἤδη πρὸ ἐτῶν τὸ μέρος τοῦτο — θραυσμάτα μυκηναίων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν ἔπειτα τὴν σκαπάνην του. Ὡς εἴπομεν, αἱ δύο πρῶται ὄραι τὴν μυθώδη παράδοσιν μετέβαλον εἰς ἀλήθειαν. Ὁ κ. Vollgraff ἀνεῦρεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τὰ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρον πλάτους ἐξωτερικὰ τεῖχη ἐνὸς ἀνακτόρου τὸ ὁποῖον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς του καὶ τῶν πλησίον καὶ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντων θραυσμάτων ἀγγείων, δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἵτινες γενικῶς θεωροῦνται ὡς ἡ ἀρχαιότερα, ἢ πρώτη μυκηναϊκὴ περίοδος — τοῦτέστι διςχιλία ἔτη πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ τὰς μετὰ ταῦτα ἀνασκαφὰς ἤχθη εἰς φῶς σύμπλεγμα μυκηναϊκῶν τειχῶν, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ ἐν Μυκῆναις, φαίνεται ὅτι ἐκάλυπτεν ὅλην τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὁραῖον πολυγωνικὸν ὑπὸ ὀρθωνίων καὶ περιφερικῶν πύργων διακοπτόμενον περιτειχίσμα τῶν καλλίστων χρόνων, τὸ ὁποῖον περιβάλλει κάπως βαθύτερον πρὸς τὴν κλιτὴν τὸν λόφον, ἀπεκαλύφθη εἰς ἔκτασιν 500 περίπου μέτρων. Πρὸς κατασκευὴν του ἐχη-

σιμοποιήθησαν ἐν μέρει μυκηναϊκὰ θεμέλια, κυκλώπειοι τινες βράχοι καὶ ἐρείπια τεῖχους ἅτινα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς μετεγενέστερον καὶ μεγαλειότερον ἀνάκτορον μυκηναϊκῶν χρόνων. Τὰ τεῖχη ταῦτα, μέρος τοῦ περιτειχίσματος, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὴν Λαρίσαν καὶ ὅλην τὴν πόλιν, εὐρέθησαν ἐκτενόμενα μέχρι τῆς πεδιάδος. Ἡ πύλη, ἣτις διανοίγεται ἐν τῷ μεταξὺ Λαρίσης καὶ Ἀσπίδος στενῷ, ἀνευρέθη καὶ κατὰ πρῶτον ἐξεχωματώθη μέχρι τοῦ Ῥωμαίου πλινθίνου δαπέδου. Ἡ ἑλληνικὴ νεκρόπολις, ἣτις εὐρίσκεται πρὸ τῆς πύλης ταύτης, ἀνευρέθη ὁμοίως καὶ ἀναμένει τὴν σκαπάνην. Μία δεξαμενὴ, ἣτις ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς Ἀσπίδος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὕλικού της, τεφροῦ τιτανώδους κονιάματος, τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὸ κατώφλιον τῆς πύλης καὶ εἰς τὰς πλάκας τοῦ δαπέδου τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου, ἀνήκει ὁμοίως εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Κυκλοτερῆς περὶ τὰ δύο μέτρα βάθους ἐντὸς τοῦ ἐδάφους σκαφείσα λεκάνη δέχεται δι' ὀχετῶν τὸ συρρέον ὄμβριον ὕδωρ. Ἀφ' οὗ πληρωθῆ αὕτη, τὸ πλεονάζον ὕδωρ ἐκρέει δι' ὀπῆς εἰς παρακειμένην, εἰς διπλοῦν βάθος ἐν τῷ βράχῳ λατομηθεῖσαν δεξαμενὴν συνήθους σχήματος.

Τὸ χεῖλος αὐτῆς ἄλλως ἦτο πάντοτε ὄρατὸν καὶ ἐξελαμβάνετο ὡς τοίχωμα ὑπογείου διαδρόμου. Ἐν τῇ λεκάνῃ ταύτῃ τῆς δεξαμενῆς ἀνευρέθησαν, εἰς κορυφὴν μυκηναϊκοῦ κίονος, μυκηναϊκὰ κιονόκρανα καὶ διάφορα οἰκοδομικὰ τεμάχια πῆλινα μετὰ ὠραίων ἀνθεμίων καὶ πεταλοειδῶν κοσμημάτων ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ. Πλουσιώτατα εἶνε τὰ εὐρήματα θραυσμάτων μυκηναϊκῶν ἀγγείων παντὸς μεγέθους καὶ εἶδους. Παραδόξως ὅμως μεταξὺ ὄλων τῶν συντριμμάτων, ἅτινα ἀνευρέθησαν ἐνταῦθα ἢ παρὰ τὰ τεῖχη δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἐν τῆς τρίτης, τῆς ὠραίας, τῆς κυρίως μυκηναϊκῆς τεχνουργίας. Καὶ τ' ἀνευρεθέντα εἶδωλα ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν.

Εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς κλιτύος τῆς Ἀσπίδος, τὸ πρὸς τὴν πόλιν ἐστραμμένον, ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Vollgraff εἰς τὸν βράχον ἐσκαμμένους θολωτοὺς τάφους. Ὁ μέγιστος ἐξ αὐτῶν ἔχει δρόμῳ δύο μέτρων πλάτους, ὅστις πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου ἀνέρχεται εἰς ὕψος δέκα μέτρων. Ὁ θάλαμος εἶνε πολὺ χαμηλότερος. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐκ μικρῶν λίθων συνηρμοσμένον πλαίσιον εἶνε διὰ τιτανειδοῦς κονιάματος ἐπιχρισμένον καὶ φέρει διακοσμητικὰς γραφὰς εἰς τέσσαρα χρώματα. Ἡ ὄροφῃ τῶν θαλάμων δὲν εἶνε θολωτὴ ἀλλ' ἐντελῶς

ἐπίπεδος καὶ πρὸς τὰς δύο πλευρὰς πλαγίως κλίνουσα ὡς αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν. Ὅλοι οἱ τάφοι, ὅτινες μόνον ἀγγεῖα ἢ συντριμμάτια ἀγγείων περιεῖχον, φαίνεται δυστυχῶς ὅτι ἐσπλήθησαν εἰς παλαιούς ἤδη χρόνους καὶ ὡς ἀποδεκνύεται ἐξ εὐρημάτων συντριμμάτων, ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν.

Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὐρέθησαν πέντε φρέατα, ἕκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν κατέρχεται εἰς βάθος δώδεκα μέτρων. Δύο ἐκ τῶν φρεάτων τούτων προσεγγίζουν εἰς θολωτοὺς τάφους καὶ διακόπτονται ἐκεῖ. Εἰς τὸ βαθύτατον συναγεται ὕδωρ. Εἶνε κυκλωτερεῖς καὶ ἔχουσι διαμέτρων ἑνὸς μέτρου. Εἶνε πιθανῶς φρέατα ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν χρόνων. Ἡ θέσις τῶν μεταξὺ τάφων εἶνε παράδοξος· θὰ ἠδύνατό τις νὰ τὰ ὑποθέσῃ νεκρικὰ φρέατα. Ὅπως δὴ ποτε ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν εἶνε καταφανὴς διότι δύο ἐκ τῶν φρεάτων, ἐκεῖ ὅπου ἀπνύονται τῶν τάφων, σταματῶσιν εἰς μικρὸν βάθος. Πιθόνον νὰ εἶνε συνήθη φρέατα ἐκ τῶν ὁποίων δύο, ὅτε ἐφθασαν εἰς τὴν ἱερὰν περιοχὴν τοῦ τάφου, ἐγκατελείφθησαν ἡμιτελῆ ἢ καὶ κατεχώσθησαν. Εἰς τοὺς τάφους εὐρέθησαν ἀγγεῖα καὶ θραύσματα τῆς τρίτης μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ὥστε ἐπισημαίνεται αὐτῆς ἢ ἐπισημαίνεται ἀνακτόρου τῆς περιόδου ταύτης.

Ἡ ἐλπίς αὕτη καὶ τὰ εἰς φῶς ἀχθέντα πολυάριθμα μυκηναϊκὰ εὐρήματα, κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀρχαιοτάτων τειχῶν τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ πολυγωνικοῦ περιτειχίσματος, πείθουσι τὸν κ. Vollgraff νὰ περιορίσῃ τὸ ἔτος τοῦτο τὰς σκαφὰς ἐπὶ τῆς Ἀσπίδος, καὶ μετὰ τὴν πλήρη ἐκχωμάτωσιν, ν' ἀποκαλύψῃ ὅλα τὰ μυκηναϊκὰ κτίρια. Φυσικὰ ταυτοχρόνως θ' ἀποκαλυφθῶσι καὶ τὰ ἐντὸς τῶν πολυγωνικῶν τειχῶν κείμενα ἑλληνικὰ οἰκοδομήματα,

τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη εὐρέθησαν, μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κατωφερείας κείμενος ναῦσκος, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπαρξίν ἐμαρτύρησεν ἡ εὐρεσις ἐσκορπισμένων μαρμαρίνων οἰκοδομικῶν τεμαχίων.

Αἱ μετὰ ταῦτα ἀνασκαφαὶ θ' ἀφιερωνθῶσι εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Λαρίσης, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ναῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἱερῶν, τῆς ὁποίας τὴν θέσιν μετὰ μακρὰς ἀνασκοπήσεις καὶ μελέτας τῶν πιθανοτήτων τῆς παλαιᾶς τοπογραφίας τῆς πόλεως ἠδυνήθη σχεδὸν βεβαίως νὰ καθορίσῃ ὁ κ. Vollgraff.

Ἐπειδὴ ἡ μεγίστη σημασία τοῦ παλαιοῦ Ἔργου συμπέσει πρὸς χρόνους, καθ' οὓς οὐδὲν γινώσκωμεν περὶ αὐτοῦ, αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ μετὰ τὴν τόσον ταχεῖαν καὶ εὐτυχή διασαφήνισιν τοῦ προϊστορικοῦ αὐτοῦ παρελθόντος φιλοδοξοῦν ὄχι μικρότερόν τι ἀπὸ τὸ ν' ἀποκαλύψουν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔργου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἀντίξηλον Σπάρτην καὶ τὰς ἄλλας τῆς Πελοποννήσου πόλεις, προσέτι δ' ἴσως καὶ ν' ἀνεύρωσιν ἔργα τοῦ περιώνυμου ἀργείου ἐργαστηρίου, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου αἰσθεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Πολυκλείτου ὡς φωτοβόλον καὶ δελεαστικὸν ἄστρον. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ θ' ἀπαυτῶσιν ἐργασίαν ἐτῶν ὀλοκλήρων. Εἴθε ἡ εὐτυχία νὰ παρακολουθήσῃ πιστῶς μέχρι τέλους τὴν περίσκεψιν καὶ τὸ θάρρος μεθ' οὗ ὁ κ. Vollgraff προσέβη εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ.

Μετὰ τῶν θαυμασίων ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν, τὰποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων εἶνε ἡδη τὰ σπουδαιότατα καὶ ἐπιστημονικῶς ἀξιολογώτατα, τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπιπόνως ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐπιτευχθέντα.

ΕΡΝΣΤ ΧΑΡΤ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΣΟΧΑ: „Ἡ Μυλοπέτρες“, δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Πολυβίου Δημητρακοπούλου.

Εἶνε ἴσως τὸ πρῶτον σύγχρονον ἑλληνικὸν δράμα, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησα εἰς τὸ θέατρον μ' εὐχαρίστησιν ζωηράν, τὸ ὁποῖον μ' ἔκαμε νὰ διασκεδάσω, — μαζὶ με ὄλους τοὺς θεατὰς, — καὶ νὰ αἰσθανθῶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν συνέχειαν καὶ περιέργειαν διὰ τὴν λύσιν, καὶ νὰ νάνατριχιάσω εἰς ἕνα-δύο μέρη, καὶ νὰ θαυμάσω εἰς ἄλλα τόσα, καὶ νὰ γελάσω εἰς πολλά, καὶ νὰ χειροκροτήσω, συγγραφέα καὶ ἠθοποιούς, [με τὴν καρδίαν μου. Καὶ εἶνε ἐν τούτοις τὸ μόνον ἐπιτυχημένον ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον θὰ εἶχα τὰς περισσοτέρας ἀντιρήσεις καὶ τὰς μεγαλειτέρας ἐπιφυλάξεις. Μὲ συνήρπασεν ἐκείνην τὴν ὥραν, μ' ἐγοήτευσεν διὰ μίαν στιγμὴν, ἀλλ' ἔπειτα, ὅσον ἠθέλησα νὰ ἐξετάσω ἀπαθῶς τί εἶδα, νὰ ἀναλύσω ψυχρῶς τί ἤκουσα, ἠσθάνθην ὡς μίαν ἀπογοήτευσιν, ὡς μίαν λύπην, τὸ κενὸν ἐνεῖνο τὸ ὁποῖον ἀφίνει εἰς τὴν ψυχὴν μας ἢ διαλύσει μίαν ὥραν ἀπάτης...

Πρὶν ἐξηγήσω τὸ ἀνεξήγητον αὐτό, ἐπιθυμοῦσα νὰ το τονίσω. Ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει καὶ χειροκροτεῖται, ἔργον τὸ ὁποῖον ἀπατᾷ, συναρπάζει καὶ γοητεύει, ἔστω καὶ διὰ μίαν στιγμὴν, φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε ἔργον κοινὸν καὶ ἀσήμαντον. Ἐπειτα κἀκεῖ καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμη σπουδαιότερον: κινεῖ κατὰ παράδοξον τρόπον τὴν σκέψιν, ὑποβάλλει ἰδέας, παρουσιάζον κάτι μεγαλοπρεπὴ κενά, οἰνεῖ κενούς στυλοβάτας, τοὺς ὁποίους ὁ ἀκροατὴς, ἂν εἶνε ἱκανὸς νὰ τοὺς διακρίνῃ, θὰ συμπληρώσῃ, θὰ κοσμήσῃ δι' ἐργασίας ἰδικῆς του. Καὶ ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ ὑποβολὴ δὲν εἶνε μικρὸν πράγμα! Ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἀσυνείδητον τοῦ συγγραφέως, — πολυτιμώτερον κάποτε τοῦ ἐνσυνειδήτου καὶ ἀξίον μεγαλειτέρας προσοχῆς, — τὸ ἀσυνείδητον αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερον εἰς ἀπελπισίαν κάθε μετριότητα, ὁ κ. Δημητρακόπουλος τὸ κατέχει εἰς μέγαν βαθμόν. Καὶ εἶνε ἴσως ἐν χαρακτηριστικῶν τοῦ ταλάντου

του. Θὰ ἦτο κοινοτοπία ἀλλὰ καὶ ἀλήθεια, νὰ τὸν παραβάσω πρὸς γῆν ἀγαθὴν καὶ γόνιμον, ἢ ὁποία παράγει πλουσίως ἀπ' ἑαυτῆς, χωρὶς λίπασμα, χωρὶς καλλίεργειαν καὶ χωρὶς σπορὰν ἄλλην, ἀπὸ τὴν τυχαίαν.

Ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ κ. Δημητρακοπούλου, ἀπὸ τῆς Μαρκέλλας μέχρι τῶν Μυλοπετρῶν, μοῦ κἀκεῖ αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν. Ὁμοιάζει με ρεῦμα ἀφθονον καὶ ἀγάρρουν, τὸ ὁποῖον καταβάλλει ὀρηκτικῶς μαζὶ με τὸ νερόν, ἰλύν, ἄμμον ἀτελεῦτητον, ὀλίγα ψήγματα χρυσοῦ καὶ μερικὸς μαργαρίτας... ἀπὸ πορροῦ. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ πράγματα χάνονται εἰς τὴν σωρείαν τῶν κοινοτοπιῶν, τῶν ἐπιπολαίων δογματισμῶν, τῶν εὐκόλων φιλοσοφημάτων, τῆς κενῆς ἀμετροεπειίας, τῶν ἀγοραίων εὐφυολογιῶν, τῶν τετριμμένων λογοπαιγνίων καὶ τῶν ἐξωφρενικῶν παραδοξολογημάτων. Καὶ ὅμως ὁ χρυσοῦς εἶνε χρυσοῦς καὶ ὁ μαργαρίτης μαργαρίτης... Πολλάκις λέγεις: «Αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος χύνει μελάνι». Ἀλλ' εἶνε στιγμῆν τοῦ συλλογιζέσθαι: «Αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος θὰ ἦτο μεγαλοφυΐα». Θὰ ἦτο... ἀλλὰ τί του λείπει; — Ἴσως ἂν ἐφροντίζε νὰ μελετήσῃ καλλίτερα πράγματα;... Ἴσως ἂν παρηκολούθει περισσότερο τὰς νέας ἰδέας, τὸ νέον ὕφος, τὴν νέαν τέχνην;... Ἴσως ἂν δὲν περιορίζετο εἰς τὰ πεζογραφήματα τοῦ Οὐγκῶ, κατὰ μεταφορικὴν Σκυλίτην καὶ Καρασούτσα;... Ἐ; — Ὁχι, ὄχι, ἀστετεύομαι. Θὰ ἦτο πολὺ ἀφελῆς ὁ ἱατρὸς ποῦ θὰ ἔδιδε παρομοίας συνταγὰς. Καὶ ἂν θέλετε μίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν, ἐρωτήσατε εἰς τὴν προσεχῆσιν σας τὸν Πανάγαθον, νὰ σας διαφωτίσῃ, διατί ἠδρόκησε νὰ διαμοιράσῃ με τόσας ἰδιοτροπίας τὸ πολυτιμώτερον δῶρόν του ὑπὸ τὰ πτωχὰ κρανία τῶν πλασμάτων του.

Κ' ἐγὼ τότε θὰ σας ἐρωτήσω: Διατί ὁ Παῦλος Γλυκᾶς (ὁ ἥρωας καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν Μυλοπετρῶν, εἰς τὸ δράμα ἐνωῶ), διατί ὁ Παῦ-

λος Γλυκᾶς δὲν εἶνε μεγαλοφυής; Ὁ κ. Δημητρακόπουλος ἔχει ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ μας τὸν παραστήσῃ ὡς μεγαλοφυῆ παρεγνωρισμένην, ἄλλ' αὐτὸ δὲν φαίνεται οὔτε ἕξ ὧσων λέγει ἀπὸ σκηνης, οὔτε, πολὺ ὀλιγώτερον, ἕξ ὧσων πρότεται. Ἡ περιπέτειά του ἐκείνη ἢ μοναδική, ἢ τραγικωτάτη, ποῦ καταβάλλεται ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν παραγνώρισιν, καὶ συντρίβεται ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ προσβάλλεται ἐπιτέλους ἀπὸ φθίσειν, καὶ μέλλει νὰποθάνῃ ἐντὸς ὀλίγου, καὶ τὸ μανθάνει ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν, ὡς εἰρωνεία τῆς Εἰμαρμένης, τοῦ ἔρχεται μία ἐπιστολή, ἢ ὁποία τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι ὁ θάνατος ἐνός θείου του τὸν κάμνει ἑκατομμυριοῦχον, — μόνη αὐτὴ ἢ θέσις θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ κάμῃ ἕνα δράμα καὶ νὰ συγκινήσῃ βαθέως καὶ ἀληθῶς ὅσον ὀλίγα. Ἄλλ' ἔπρεπε ὁ ἥρωας αὐτὸς νὰ ἦτο τῶν ἡρώων ἔπρεπε νὰ μας παρουσιάζονται τὰ ἰδεώδη του εὐγενῆ, τὰ αἰσθηματὰ του ὑψηλά, οἱ ἀγῶνές του ὑπεράνθρωποι καὶ τὰ ἐναντίον του ἀδικήματα φοβερά. ἔπρεπε νὰ ζωγραφίζετο ὡς ὑπέροχος, ὡς ἐκλεκτὸς ἄνθρωπος, ὡς μάργος, ἄξιος θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας. Ἄντι τούτου βλέπομεν ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ ὡς ἐπιτοκλειστὸν ὅπως δὲν ὀμιλοῦν ποτὲ οἱ ἐκλεκτοί, καὶ περιστοιχίζεται ὑπὸ φίλων, οἵτινες οὐδέποτε περιστοιχίζονται ὡς ἐκλεκτοὺς, καὶ γράφει κάτι, τὸ ὁποῖον δὲν ἤξεύρομεν καλὰ τί εἶνε καὶ φαίνεται ὅτι τρέφει ἕνα ἄσπονδον καὶ ἄγριον μῖσος κατὰ τῆς κοινωνίας, ἄλλ' ἐντελῶς ἀδικαιολόγητον, διότι ἡ κοινωνία αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ του ἔκαμε τίποτε. Τοῦλάχιστον ὁ θεατὴς δὲν γνωρίζει τίποτε σχεδὸν ἐκ τοῦ παρελθόντος. Μανθάνει μόνον, ὅτι ὁ Γλυκᾶς αὐτὸς ἠγάπησε τὴν κόρην ἐνός ἀλευρεμπόρου — κάποιαν Λουκίαν, — καὶ ὅτι ὁ ἀγαθὸς αὐτὸς ἀστός, ὁ ὁποῖος εἶνε καὶ ἰδιοκτήτης ἀτμομύλου, ἠρηγίθη φρονιμώτατα καὶ λογικώτατα καὶ κοινωνικώτατα, νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς ἕνα πτωχὸν ποιητὴν, καὶ μάλιστα παρεγνωρισμένον. Δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη καὶ μεγαλοφυΐας διὰ νὰ συλλογισθῇ ὁ Γλυκᾶς ὅτι τὸ ἴδιον θὰ ἔκαμε καθε καλὸς ἄνθρωπος, ἂν εἶχε κόρην καὶ ἀτμομύλον, καὶ διὰ νὰ μὴν ἰξοργισθῇ τόσο κατὰ τῆς κοινωνίας δι' ἀδικίαν, τὸ ὁποῖον μόνος του βέβαια ἐπροκάλεσε. Συνήθως οἱ μεγαλοφυεῖς δὲν ζητοῦν εἰς γάμον τὰς θυγατέρας τῶν... ἀτμομύλων, καὶ ἂν τύχῃ νὰγαπήσῃν καμμίαν, ἔχουν αὐτοὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν δύναμιν νὰ γίνουν κύριοι τῆς περιουσίας. Ἄλλ' εἴπαμεν,

ὅτι ὁ Γλυκᾶς δὲν εἶνε μεγαλοφυής.

Ὅχι, ὠρισμένως. Διότι ἕως τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξεως, ὁ καλόβολος θεατὴς ἠμποροῦσε νὰ το πιστεύῃ, νὰ το ἐλπίζῃ, νὰ το φανταζέται τοῦλάχιστον. Ἄλλ' ὅταν εἰς τὰς ἄλλας δύο πράξεις ὁ Γλυκᾶς μεταβάλλῃ τόσον ἀπροόπτως τὸ δράμα του εἰς φάρσαν, καὶ καταφεύγῃ εἰς μίαν ἐκδικήσιν ταπεινὴν κατὰ ταπεινῶν, τότε δὲν μένει πλέον καμμία ἀμφιβολία. Νὰ σας ἐξομολογηθῶ τὴν ἀλήθειαν; Ὅταν ἐγελοῦσα μετὸν τρελλὸν ἐκείνον τοῦ δρόμου, τὸν ὁποῖον ὁ Γλυκᾶς ἐνδύει καὶ παρουσιάζει ὡς ἑκατομμυριοῦχον θεῖον ἕξ Αὐστραλίας, διὰ νὰ του φιλήσῃν τὰ χέρια οἱ θαυμασταὶ τοῦ πλοῦτου, ὅταν ἐγελοῦσα μετὰς χονδράς ἄλλ' ἀφθόνως ἀλατισμένης εὐφυλογίας τοῦ μπεκρῆ φίλου του, καὶ μετὰς κωμικοτραγικὰς προετοιμασίας τοῦ γάμου εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀλευρεμπόρου, — ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ μέσα ἐλυπεῖτο εἰλικρινῶς τὸν δυστυχημένον αὐτὸν ἄνθρωπον, εἰς βάρος τοῦ ὁποῖου ἐπαίχθη ἡ σκληρὰ ἐκείνη φάρσα, ἢ τόσο ἀδικὸς καὶ παράλογος. Διότι ἐπιτέλους τί ἔκαμεν ὁ κακόμοιρος, διὰ νὰ του ἐμπαίξῃ καὶ διὰ νὰ του ἀναστατώσῃ καὶ νὰ του ἐξεντελίσῃ τόσο ὁ τρελλὸς ἐκείνος μελλοθάνατος; Τί ἄλλο, σὰς παρακαλῶ, εἰμὴ τὸ καθήκον του ὡς ἐντίμου ἐργοστυσιάρχου καὶ φιλοστόργου πατρός; Ἄμα ἔμαθεν ὅτι ὁ Γλυκᾶς, ὁ ἐρωτευμένος μετὴν κόρην του, δὲν ἦτο πλέον ποιητὴς, ἀλλὰ καὶ ἑκατομμυριοῦχος, ἐπέστρεψε νὰ τῷ προσφέρῃ προθύμως τὴν χεῖρά της. Δὲν ἤξεύρω ἂν δὲν θὰ ἔκαμε τὸ ἴδιον ὁ κ. Δημητρακόπουλος; ἄλλ' ἐγὼ θὰ το ἔκαμνα καὶ ἄς μὴν ἔχω ἀτιμώλυτον. Τί τα θέλετε! Δὲν ἠμπόρεσα νὰ πεισθῶ μέχρι τέλους ὅτι ἦτο ἐκλεκτὸς καὶ ὑπέροχος ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος, ὁ ὁποῖος τὰ ἔβαλε μ' ἕνα μυλωνᾶν καὶ τὸν ἐξεδικήθη μ' ἕνα τρελλὸν τοῦ δρόμου! Δι' αὐτὸ ὁ θάνατός του δὲν μου ἐφάνη θριαμβευτικὸς, οὔτε με συνεκίνησεν ὡς θάνατος ἀνώτερος.

Θὰ ἦτο ἴσως περὶ τῆς μετὰ τὰ λεχθέντα, λεπτομερεστέρῃ ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἶπω, ὅτι πολλὰ, πλείστα λεπτομέρειαι θὰ ἦσαν ἱκαναὶ νὰ τιμῆσῃν καὶ ἔργον με στερεωτέραν βάσιν. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσω μίαν, ὡς δεῖγμα. Ὁ Γλυκᾶς, ὅταν ὁ ἀλευρεμπόρος πηγαίνει νὰ τῷ προσφέρῃ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του, ἐκπλήσεται τάχα, πῶς, ἐν ᾧ ἡ Λουκία πρὸ πενήκοντα ἀκόμη ἡμερῶν ἦτο ἀνήλικος, — διότι με αὐτὴν τὴν πρόφασιν ἀπερρίφθη ἄλλοτε ἢ πρότασις τοῦ ποιη-

τοῦ — πῶς ἔξαφνα ἐνηλικιώθη. Καὶ ὁ ἄλλος, χωρὶς νὰ τα χάσῃ διόλου, ἀπαντᾷ περίπου τὰ ἑξῆς: «Πενήντα ἡμέραι δὲν εἶνε ὀλίγα... Ἀνεγνωσα εἰς ἕνα βιβλίον, ὅτι καὶ μία μόνη ἡμέρα ἀρκεῖ πολλάκις νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄνθρωπον ἕξ ὀλοκλήρου». Τὸ πρόσωπον ποῦ τα λέγει, τὸ πρόσωπον ποῦ τὰκούει, ἢ στιγμὴ, ἢ κεκρυμμένη αἰτία, δίδουν εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν μίαν λεπτότητα ξεχωριστὴν.

Ἡ «Μυλόπετρας» ἐπαίχθησιν ὑπὸ τοῦ θιά-

σου τῆς κυρίας Αἰκατερίνης Βερώνη-Γεννάδη, μετὰ πᾶσαν ἐπιτυχίαν. Διεκρίθη προπάντων ὁ κ. Γεννάδης ὑποκριθεὶς μετὰ ὅλην τὴν φυσικότητα καὶ τὴν δύναμιν ἕνα ῥόλον ὄχι τόσο φυσικὸν καὶ κουραστικώτατον, διότι ὁ Γλυκᾶς παρουσιάζεται ἀσθενὴς καὶ ἐτοιμοθάνατος εὐθὺς ἕξ ἀρχῆς. Κατεχειροκροτήθησιν ἐπίσης καὶ ὁ φρονιμώτατος κ. Πετρίδης ὡς τρελλός, καὶ ὁ κ. Τσοῦκας ὡς μπεκρῆς φιλόσοφος. Ὁ τελευταῖος οὗτος μάλιστα εἶχε μερικὰς ἀπομιμήσεις τοῦ φυσικοῦ τόνου θαυμασίου ἐπιτυχείας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Οἱ ΑΘΩΟΙ. — Πολὺ θολωμένον ζήτημα αὐτὴ ἡ Ἀλάμπρα. Ἄλλως τε ἔχει καὶ μίαν γονιμότητα τερατώδη. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν συζητοῦν ὄχι ἂν πρέπη νὰ πηγαίῃ ἢ ἀριστοκρατία εἰς τὴν Ἀλάμπραν, ἀλλ' ἂν ὑπάρχῃ ἀριστοκρατία. Βραδύτερον θὰ γεννηθῇ τὸ ζήτημα ἂν ὑπάρχῃ θεάτρον καλλίτερον τῆς Ἀλάμπρας. Κατόπιν ἂν ἔχῃ ὄρεξιν ὁ κόσμος νὰ βλέπῃ κάτι τι σοφαιώτερον ἀπὸ δύο κολλύβρια, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅλα αὐτὰ εἶνε ζητήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λυθοῦν πρώτον, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς ἕνα συμπέρασμα διατὶ ἡ ἀριστοκρατία μαινεται μετὴν Ἀλάμπραν. Ἡ ἀριστοκρατία! Διηγοῦνται περὶ ἐνός ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀριστοκρατικοὺς οἴκους τῆς Ἑλλάδος, ὅτι μίαν ἡμέραν ἐθεάθη ἐκεῖ μέσα ἕνας μεγαλοπρεπὴς φουστανελλάς. Ἦτο ὁ πατέρας τοῦ οἰκοδεσπότου. Ἐδίδετο τσαῖ. Μία κυρία ἠρώτησε τὴν οἰκοδέσποιον,

— Εἶνε συγγενὴς σας;

— Ναὶ δυστυχῶς, ἀπήντησε γαλλιστὶ ἡ οἰκοδέσποινα.

Κατὰ κακὴν τύχην ὁ γηραιὸς φουστανελλάς, ὁ ὁποῖος κάποτε εἶχε ταξειδεύσει καὶ εἰς τὸ Παρίσι, ἠγνόησε τὴν λέξιν. Ἐσηκώθη, ἐφόρεσε τὸ φέσι του καὶ ἀνοίγων τὴν πόρταν εἶπε:

— Μάλιστα, κυρά μου, εἶχα τὴν δυστυχίαν νὰ ἔχω τὴν κυρίαν συγγενῆ!

Οἱ γεροντότεροι ἀκόμη διηγοῦνται τὸ ἀνεκδοτόν αὐτό, μειδιῶντες σατανικώτατα ὅταν

ἀκούουν τὴν λέξιν ἀριστοκρατία, μίαν λέξιν ἢ ὁποία διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπέμεινε ἀπλῶς ἰδέα, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ ἐκόπη διὰ παντός κάποιον βαθύτερον συνδετικὸν νῆμα μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν πάππων μας. Βεβαίως ἐάν συγχάξωμεν εἰς τὴν Ἀλάμπραν οἱ ἀριστοκράται οἱ στενοχωρούμενοι διότι ἡ γενεαλογικὴ τῶν σειρά ἀρχίζει ἀπὸ τὴν φούνταν ἐνός φεσίου, ἢ ὅσοι περιφέρουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἕνα ἐνδοξον ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα ἀπέθανε τὸν ἐλεεινότερον τῶν θανάτων ἐπάνω των, ἢ ὅσοι ἐμπογιάτισαν τὸ αἷμα των κυανοῦν με λουλάκι, ἢ ὅσοι τέλος πάντων ἔχουν ὡς οἰκόσημον ἕνα κομμάτι μπακαλάου, τότε φαντασθῆτε τί ἀστεῖον πράγμα εἶνε νὰ καταδικάζωμεν τὴν ἀριστοκρατίαν ἐρήμην. Φαντασθῆτε νὰ τὴν ζητοῦμεν εἰς τὴν Ἀλάμπραν ἐνῶ εἶναι εἰς τοὺς τάφους. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μία ἀριστοκρατία. Ἄς τὴν πλάσωμεν λοιπόν. Ἄς ἀναγνωρίσωμεν ὡς ἀριστοκρατίαν ὅτι πλέει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων, εἴτε ζύλον εἴτε ἄχυρον, εἴτε τσόχαρον. Καὶ ἄς τοῦ ζητήσωμεν λόγον διὰ τί πηγαίνει εἰς τὰ κολλύβρια. Οἱ θεαταὶ τῆς «Ἀλάμπρας» στρέφονται ἐκπληκτοὶ μίαν νύκτα, διότι ἀκούουν μίαν φωνὴν νὰ τοὺς ὀνομάζῃ ἀριστοκράτας. Πρώτην φωνὴν τὸ ἐμάνθανον! Πῶς αὐτὸ τὸ ἀπροσδόκητον εὐτύχημα; Ἀπὸ ποῦ τοὺς ἦλθεν ὁ τίτλος; Κανείς δὲν τὸ ἤξευρε. Ἀπὸ τὴν νύ-

κα εκείνην, εἰς τὸν τόπον ὅπου δὲν ὑπάρχει ψυχὴ γενναία, οὔτε συνείδησις, οὔτε ὠραιότης πνεύματος, οὔτε ὅμοιοι οἱ ὅποιοι νὰ αἰσθάνωνται τὸ βῆρος κάποιας στοιβᾶς περμαμηνῶν, ἔχομεν ἀριστοκρατίαν. Καὶ τώρα τῆς ζητούμεν αὐστηρῶς λόγον διὰ τὴν νὰ βλέπη τὰ γολύβρια, πιστεύσαντες καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς τὸ τέλος ὅτι ὑπάρχει αὐτὸ ποῦ ἐπλάσαμεν ἓνα βράδυ εἰς τὴν Ἀλάμπραν.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλος οἱ ἀθῶοι αὐτοὶ ἄνθρωποι κατὰ τῶν ὁποίων ἀπηγγέλη ἡ κατηγορία τοῦ κυανοῦ αἵματος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκλέξουν ἄλλο εἶδος θεατρικῆς ἀπολαύσεως. Εἰς τὴν Ἀλάμπραν κατέφυγον καταδιακόμενοι ἀπὸ τὰ θερινὰ θέατρα. Ἐνας πελώριος Λαμπίς, τοὺς ἐκυνήγησεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, μὲ ἓνα ὄπαλον ἀκαλαισθησίας, μὲ ἓνα σάκιον βωμολογιῶν, μὲ ἓνα κώδιον χονδρῶν γελῶτων. Ἐπὶ τέλος οἱ καταδιακόμενοι εἰσεπήδησαν εἰς μίαν μάνδραν τῆς οδοῦ Πατησίων καὶ ἐζήτησαν ἔλεος ἀπὸ τὰ δύο κολλύβρια τὰ ὅποια τοῦλάχιστον ἀσεμνολογοῦν ἐπιφυλακτικώτερον, δηλαδή γαλλιστί. Ἐπιμένω νὰ τοὺς θεωρῶ τοὺς

ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀθῶους. Μὴ τοὺς κατηγορῆτε ἀδίκως. Δὲν εἶνε ἀριστοκράται. Δὲν εἶνε φίλοι τῶν σόκιν θεαμάτων. Εἶνε πρόσφυγες καταφυγόντες ἐκεῖ διὰ νὰ μὴ διαφθαροῦν ἀπὸ τὸ θέατρον τῆς μέσης τάξεως. Διότι ἡ μέση τάξις, τρώγει τὴν θεατρικὴν χυδαίτητα καὶ εὐφραίνεται. Μαίνεται ἡ φάρσα παντοῦ καὶ μαίνεται ἑλληνιστί. Αἱ φράσεις ἐπέταξαν τὰ ῥοῦχα τῶν ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, καὶ τίποτε δὲν ὑπάρχει πλέον, οὔτε φύλλον συκῆς. Αὐτὴ ἡ γλυπτικὴ ἐξαιρετικῶς ἐφέτος ἀνεδείχθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅχι διότι οἱ θίασοί μας τὴν ἐπιβάλλον, ἀλλὰ διότι ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς θιάσους. Ἡρώτητα προχθές, μετὰ τὴν πρώτην παράστασιν ἑνὸς σοβαροῦ ἔργου τῆς γαλλικῆς σκηνῆς, τὸν θιασάρχην ἂν ἦνε εὐχαριστήμενος. Ὁ ἀτυχὴς ἄνθρωπος ὕψωσε τοὺς ὤμους καὶ ἔλαβε μίαν ἔκφρασιν ἀπελπισίας.

— Ἄχ! κύριέ μου, εἶπε Ἀπόψε δὲν ἐπιάσαμεν οὔτε τὰ ἔξοδα τῆς παραστάσεως. Τὸ ἔργον ἔχει ἓνα ἐλάττωμα.

— Τί πράγμα;
— Εἶνε σεμνόν.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Δημοσιεύομεν τὰς πρώτας σταλείσας εισφορὰς διὰ τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἐπροκήρυξαν τὰ « Παναθηναῖα ».

Διεύθυνσις τῶν « Παναθηναίων »	Δρ. 50
Ἀριστομένης Προβελέγγιος	» 10
Ἀριστοτέλης Κουρτίδης	» 10
Παῦλος Νισβάνας	» 10
Ν. Ἐπισκοπόπουλος	» 10
Γρηγόριος Ξενοπούλου	» 15
Κωνσταντῖνος Ζησίου	» 35
Νουμάς τῆς « Ἐστίας »	» 5
Γ. Ἐμπροδοκῆς	» 10
Α. Ἐμπροδοκῆς	» 10
Γ. Νάξος	» 5
Δημήτριος Σακελλάριος	» 25
Οὐρανία Τσιτσεκλή	» 10
Πολυξένη Τσιτσεκλή	» 5
Πέτρος Βασιλικός	» 10
Περικλῆς Ρεδιάδης	» 5
Κ. Βελισσάριος	» 6
Ι. Μινέττας	» 25
Καμηλιέρης	» 3
Κωνσταντῖνος Τσάτσος	» 5
Ἄλξ. Δημητρίου	» 5
Περικλῆς Γιαννόπουλος	» 1
Κωνστ. Μακρῆς	» 5

Δρ. 275

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΙΓΚΡΑΝ ΓΕΡΓΑΤ. Ενθυμούμαι τὸν λατρευτὸν, τὸ εἶδωλον τοῦ πλήθους, τὸν περιζήτητον μεταξὺ τῶν ἐλευκτῶν Τιγκράν Γεργάτ, ὁμιλοῦντα εἰς τὸ Καθολικὸν πανεπιστήμιον τῆς Λουβαίν. Μορφὴ ἐκφραστικὴ καὶ χαριτωμένη. Ὑψηλὸς καὶ χλωμὸς μὲ τὴν μελαγχολίαν ἀνθρώπου ποῦ ἔχει μέσα του μίαν ιδέαν. Καὶ ἡ φωνὴ του σιγανή, σιγανή καὶ ἀδύνατος, ἐμάγευε καὶ ἐπλημύριζε εὐχαριστήσιν καὶ ἀπόλασιν τὰς ψυχὰς μας.

Φαινομενικὴ ἀδυναμία καὶ ἀσθενικότης τοῦ περιέβαλλε τὸ σῶμα καὶ τὴν μορφὴν, καὶ μὲλα ταῦτα, μέσα ἀπὸ τὸ ποιητικὸν ἐκείνο καὶ τὸ δνευρῶδες ποῦ τὸν περιετριγύριζε καὶ τὸν ἐστεφάνωνε, ἐξέφηνε μίαν ἐνεργητικὴν σιδερένια. Τὸ ὄνομά του Τιγκράν Γεργάτ Τιγκράν ὁ σιδηροῦς, τὸ ὅποιον ἐξέλεξε διὰ νὰ ἰσχυρῆσιν τὴν ιδέαν τῆς πατρίδος του ἐξωγραφίζετο, ἐλάμβανε ὑπόστασιν ἐπάνω του. Ἦτο ὁ ποιητὴς καὶ καλλιτέχνης ἀπόστολος μιᾶς ιδέας.

Ἠγάθησεν ἰδιαιτέρως τὴν Ἑλλάδα καὶ μόνος ἐκ τῶσων ξένων, οἱ ὅποιοι ἔγραψαν καὶ ἐνησχολήθησαν περὶ ἡμῶν, μόνος αὐτὸς μὲ βλέμμα παρατηρητικὸν ἀλάνθαστον ἀλλὰ καὶ πλήρες συμπαιθείας καὶ ἀγάπης, διεκήρυξεν εἰς τὸν ξένον κόσμον, εἰς σελίδας νευρῶδεις καὶ ὠραίας, ὅλον τὸ σφρίγγος καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἔθνους μας. Ξένος καὶ μὲλα ταῦτα ἀδελφός, ὡς ἐκ τῆς χώρας τῆς ὁποίας ἦτο υἱός, ἐναστικτῶς ἐνόησε κάλλιον παντὸς ἄλλου ξένου αὐτός, καὶ δὲν ἐζήτησεν

ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχομεν ὡς ἄλλοι ἐπιμόνος ζητούν ἀπὸ ἡμᾶς. Κατώρθωσε τὸ ὄλιγον αὐτὸ νὰ τὸ ἐλευθερώσῃ καὶ τρόπον τινὰ νὰ τὸ στερεοποιήσῃ καὶ νὰ τὸ παρουσιάσῃ παράδειγμα καὶ πρότυπον μιμήσεως ὁρισμένον εἰς τοὺς συμπατριώτας του. Ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγότερον ὠφέλησεν καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας προσελκύσας σοβαρωτέραν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν προσοχὴν τῶν ξένων εἰς στιγμὰς κρίσιμωτάτας διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους μας.

Ἀργὰ τώρα, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀρχίζει νὰ κατακτᾶ καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συμπατριωτῶν του καὶ δίδουν καὶ τὸ ὄνομά του εἰς ἑταιρίαν ἣτις πρόκειται νὰ καθοδηγήσῃ καὶ νὰ συμπεριλάβῃ ὅλους τοὺς ποθοὺς καὶ τὰ ιδεώδη τῆς πατρίδος τῶν.

Α. ΑΛΥΑΤΗΣ

ΠΑΡΑ φίλου Κερκυραίου ἐλάβομεν ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Σπυρίδ. Τρικούπη πρὸς τὸν Ἰάκωβον Πολυλᾶν, σχετικῆς μὲ τὸν Σολωμὸν καὶ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἔγραψεν ἑλληνιστί. Καίτοι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς δὲν εἶνε ἄγνωστον, — αἱ πλείστα πληροφροῦν εὐρίσκονται εἰς τὴν περὶ Σολωμοῦ μελέτην τοῦ σοφοῦ Κερκυραίου — δημοσιεύομεν αὐτὴν ὡς τεκμήριον αὐτοτελὲς καὶ ἐνδιαφέρον αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς, γραμμῆς γαλλιστί, εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῆς κυρίας Ασπασίας κομησῆς Σαρδίνα Kieglor, τὴν ὁποίαν εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὴν εὐγενῆ πρὸς τὰ « Παναθηναῖα » προθυμίαν τῆς.

Λονδῶν, 25 Μαΐου 1859

6 Ἰουνίου

Κύριε,

Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ περιφανοῦς φίλου μας Σολωμοῦ ἔσπευσα νὰ προτρέψω τὸν συμπατριώτην του κ. Γεώργιον Τερσέτην νὰ καταβάλῃ πᾶσαν φροντίδα πρὸς συλλογὴν καὶ ἐκδοσὴν τῶν ἀνεκδότων ποιησῶν του, περατωμένων ἢ μὴ. Ἡ πράξις μου αὕτη σὰς μαρτυρεῖ, Κύριε, τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν μοῦ ἐπροξένησεν ἡ γδὲς ληφθεῖσα ἐπιστολή σας, διὰ τῆς ὁποίας ἔμαθον ὅτι ἀνελάβετε τὸ εὐγενὲς αὐτὸ ἔργον. Οὕτω ἀποκτᾶτε δικαίωματα ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Πατρίδος.

Σπεύδω λοιπὸν νὰ σὰς μεταδώσω τὰς πληροφροῦν τὰς ὁποίας μοῦ ζητεῖτε καὶ νὰ σὰς εὐχαριστήσω θερμῶς, διότι μὲ καθιστᾶτε οὕτω συμμετοχὸν εἰς τὸ ὠραῖον σας ἔργον.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ποιητοῦ δὲν σὰς γράφω μετὰ φιλιαν δεκαπενταετῆ ἠδυνήθητε κατὰ βάθος καὶ τὸν ἐκτιμᾶτε. Νομίζω ἐπισημῶς περὶ τὸν ὅτι περὶ τῆς νεότητος καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς του ὁ ἀδελφός του ἤμπορεῖ καλλίτερον παντὸς ἄλλου νὰ σὰς πληροφροῦσῃ. Σὰς δίδω μόνον μερικὰς ἀξιοσημειώτους πληροφροῦν, αἱ ὁποῖαι συνέτειναν νὰ γράψῃ ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν γλῶσσαν μας τὰς ἀθανάτους ποιήσεις του.

Πρὶν ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὰς Ἰωνίους νήσους τὸ 1823 ὁ λόρδος Γκίλφορντ, ὅστις ἠσχολεῖτο ὄχι μόνον διὰ τὴν πολιτικὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φιλολογικὴν τῆς ἀναγέννησιν,

καὶ ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐμπιστευτικὴν ἀλληλογραφίαν περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν ἐνδοξόν Γεώργιον Κάνιγγα, μὲν προσεκόλλησε νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ εἰς τὴν Κέρκυραν ἢ τὴν Ζάκυνθον. Ἡ καρδία μου εἶνε ὅλη ἑλληνική, μου ἔγραφε: Ἐπιγὰ λοιπὸν εἰς Ζάκυνθον. Τὸ ὄνομα τοῦ Σολωμοῦ ἦτο τότε εἰς ὅλων τὸ στόμα ἐγένετο λόγος διὰ τὸ ποιητικὸν του ἄλαντον, διὰ τὸ ἀκοινώνητον καὶ τὸ παράδοξον τοῦ χαρακτήρος του. Ἐξῆ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ κανένα δὲν ἐδέχετο.

Φίλος μου, εἰς τὸν ὅποιον εἶχα ἀνακοινῶσαι τὴν μεγάλην μου ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσω πρόσωπον τόσῳ σημαῖνον, μὲ εἶχε συμβουλευσά, εἰάν εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ με δεχθῆ, νὰ τοῦ διηγήσω περὶ ποιήσεως μόνον. Σηνοδευόμενος ἀπὸ τὸν κ. Λεκατοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν ἐξοχὴν του ὅπου ἐγενεῖα δεκτὸς καὶ συνομιλήσαμεν περὶ τῶν Ἀγγλων ποιητῶν, τοὺς ὁποίους ἐθαύμαζε ὅσον καὶ ἐγὼ καὶ ἠσθάνετο καλλίτερον ἀπὸ ἐμέ. Τὴν ἐπαύριον καθῆλθεν ἐπιτήδης εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ μοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἐπισκεψὴν καὶ κατὰ τὴν συνδιάλεξιν μοῦ ἀπήγγειλε Ἰταλιστὴν μίαν φθὴν διὰ πρώτην λειτουργίαν. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ φθὴ αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν εἶδεδε τότε πολλὴν σημασίαν, ἔχη δημοσιευθῆ.

Ὁ Σολωμὸς, ὅστις εἶχε παρατηρήσει ὅτι μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς φθῆς ἔμεινα σκεπτικὸς καὶ σιωπηλός, με ἠρώτησε τὴν γνώμην μου. «Τὸ ποιητικὸν σας ἄλαντον, τοῦ εἶπα, σὰς ἐπιφυλάττει ὄραϊον θέσιν εἰς τὸν Ἰταλικόν «Παρνασσόν», ἀλλ' αἱ πρώται εἶναι ἤδη κατελιμμένα. Ὁ ἑλληνικὸς «Παρνασσὸς» δὲν ἔχει ἀκόμη τὸν Δάντε του». Κατ' αἰτησὴν του τότε τοῦ ἐξέθεσα τὰ τῆς γλώσσης μας καὶ τῆς φιλολογίας μας. «Δὲν γνωρίζω ἑλληνικῶς μοῦ λέγει, πῶς ἤμπορῶ νὰ γράψω καλά;». Πράγματι πολὺ ἀτελῶς ἐγνωρίζε τὴν ὁμιλουμένην. Ἡ γλῶσσα, τοῦ ἀπήτησα, τὴν ὁποίαν ἐμάθετε μαζὴ μετὰ τὸν μητρικὸν γάλα, εἶνε ἡ ἑλληνική· εἶναι εὐκόλον νὰ τὴν ἐπαναφέρετε εἰς τὴν μνήμην σας καὶ, ἂν συγκατατίθεσθε, θὰ σὰς βοηθήσω ὅσον ἤμπορῶ κατὰ τὴν ἐν Ζακύνθῳ διαμονὴν μου, ἢ ὁποία κατὰ τὰς τελευταίας μου εἰδήσεις, θὰ παραταθῆ, καθ' ὅσον ὁ λόγος Γκίλφορντ θὰ βραδύνῃ νὰ ἐλθῆ. Δὲν πρόκειται, τοῦ ἐπρόσθεσα, οὔτε περὶ τῆς φιλολογικῆς γλώσσης, τόσον κοινωσιακῆς, οὔτε περὶ τῆς μακαρονικῆς, τόσον γελοίας, ἀλλὰ περὶ τῆς γλώσσης μας τῆς μητρικῆς καὶ ζωντανῆς. Ὅταν εἶδα ὅτι τοῦτο ὑπέκαμε τὴν φιλαυτίαν του, ἐπρομηθεύθην τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐν ἀντίτυπον τῶν Ὁδῶν τοῦ Χριστοποῦλου. Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον ἠρξασαμεν τὴν μελέτην καὶ ἐπί τινος μῆνας ἡ ἐνασχόλησίς μας ὅλην τὴν ἡμέραν ἦτο τὰ ἑλληνικά.

Μία ἑβδομάς μόνον εἶχε παρελθεῖ ἀπὸ τὴν πρώτην μας συνομιλίαν καὶ ἔμεινα ἐκθαμβὸς ἀκούων τὸν Σολωμὸν νὰ μοῦ ἀπαγγέλλῃ ἐν ἄσμα τον γραμμένον ἑλληνιστί.

Τὴν εἶδα τὴν εὐνοῦδα, τὴν εἶδα διὰν ἀγά, ἐκίνησε ἡ βαρκοῦλα νὰ πάῃ στὴν ἐστειλιά.

Ἦτον ἡ πρώτη του ἑλληνικὴ σύνθεσις. Μόνον ἔγινε τοῦ ἄσματος γνωστὸν, ὅλη ἡ Ζακύνθος τὸ ἐτραγουδοῦσε, καὶ ἔνα ἐσπέρως αἱ συμπληρωματικαὶ του πολιτικῆδες ἤλθαν καὶ τὸ ἐτραγουδοῦσαν ὑπὸ τὰ παραθύρα του. Τοῦτο τὸν συνεκίνησε πολὺ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἤρξατο τὸν Ὑμνον του εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν τὸν ἐτελείωσε. Δὲν ἦτον ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος θὰ κατέρριγεν εἰς τὴν γραμματικὴν ἢ τὸ λεξικόν. Δὲν εὗρισκε τὰς λέξεις, καὶ μετὰ τὰς ὀλίγας τὰς ὁποίας ἐγνωρίζεν, ἀπέδιδεν ἑλληνιστὶ σκέψεις τὰς ὁποίας εἶχε συλλάβει ἰταλιστί.

Ὅτε κατὰ τὸ 1850 ἐπῆγα εἰς Κέρκυραν διαβατικός, τοῦ ὁμίλησα διὰ τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, καὶ τότε μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ «Δάμπος» καὶ ὁ «Βύρον» του ἤξιζον περισσότερον καὶ μοῦ ἀπήγγειλε μερικὸς στίχους.

Ὁ Σολωμὸς ἦτο πολὺ ὀκνηρὸς ὅπως τὸν ἐγνωρίζετε καὶ εἶχεν ἀνάγκην κάποιον φίλον νὰ τὸν ἀδῆ διὰ νὰ ἐργασθῆ.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐβοήθησε με δωρεὰς τὴν ἐπανόστασιν ἦτο ἐν τούτοις πολὺ γενναῖος καὶ ὀλίγον ἐκῆδετο τῆς περιουσίας του.

Ἡ φίλια μας διήρκεσε μέχρι τοῦ προόρου τέλους του.

Δέχθητε, Κύριε κλπ.

(ἵποψη) ΣΠ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ. Ὑπὸ τὴν τίτλον τοῦτον ἀγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἐκδοσις τόμου διηγημάτων τοῦ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων» κ. Α. Παπαδιαμάντη.

Ὅλοι γνωρίζουν ἀπὸ ἐτῶν τὸν γόνιμον διηγηματογράφον. Ὅλα τὰ περιοδικὰ τὰ ἔχοντα φιλολογικὴν χροιάν, ὅλα τὰ ἔκτακτα φύλλα τῶν Χριστουγέννων ἢ τοῦ Πάσχα ἔχουν δημοσιεύσει ἔργα του.

Τὰ διηγηματὰ του εἶναι γραμμένα με ὑψος ἀρελῆς καὶ γλώσσαν ἐλευθερίαν. Ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν σπουδάζει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀγαπᾷ, εἶναι εἰκόνας ὄραϊα καὶ ζωντανὰ, ζωγραφισμένα πολλάκις μέσα εἰς βάθος αἰθῆς ὀνειρευμένης· ἐνίοτε εἶναι παραδόσεις ἀκουόμεναι ἀφελῆσταται ἀπὸ τὸ στόμα γριάς· ἄλλοτε αἰτία τοῦ τὰ περιβάλλει μία σκιά πεσιμμοῦ καὶ ἠχοῦν γύρω τόνου μακρονῆς ἀγνώστου εὐτυχίας.

Ἡ ἀφέλεια τῆς φράσεως, ἡ ἀπλότης τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν σκηνῶν ποῦ περιγράφει, καὶ ἡ ἀπλότης ἐν τῇ τέχνῃ, με πινελίς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μεγάλου ζωγράφου, χαρακτηρίζουν τὸ ἔργον τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, τὸ ὁποῖον, πλούσιον εἰς ἔμπνευσαν, κατέχει μίαν τῶν πρώτων θέσεων εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν φιλολίαν.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ τεύχους τούτου ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τῆς Μόννα-Βάννας, τοῦ τελευταίου δραματικῶν ἔργων τοῦ Μέτεργλιν, τοῦ προκαλέσαντος ἀληθῆ θρίαμβον. Τὸ νέον δράμα τοῦ Μέτεργλιν φέρει ἰσχυρὰν τὴν σφραγίδα τοῦ συγγραφέως του, καὶ ἡ μοιρολατρεία του, διαπνέει καὶ ἐδῶ τὰς τρεῖς πράξεις τῆς Μόννα-Βάννας· ἀλλ' ἡ ζωὴ, ἡ ζωντανή, εἶναι ἀγκαλιασμένη ὄραια τὸ λεπτόν καὶ διαφανόμενον νῆμα τοῦ μυστικισμοῦ τοῦ Μέτεργλιν, καὶ ἡ λύσις, λύσις πηγάζουσα ἀπὸ τὴν θέλησιν μόνον τοῦ ἀνθρώπου, βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ἐξαίρομεν κατὰ τύχην ἐν ἀπὸ τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ δράματος, τὸν γέροντα Μάρκον, τὸν λησμονούμενον ἢ λησμονοῦντα ἐπιτήδης τὴν σκληρὰν ἀφήγησιν του πρὸς τὸν Γουίδον ὅπως ἀναβᾷ ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς ἴσως τὴν φοβερὰν εἰδησιν ποῦ φέρει ἀπὸ τὸ ἐχθρὸν σιτρατόπεδον, καὶ ὁμιλοῦντα με ἀληθινῶν ἔρωτα καλλιτέχον περὶ τοῦ κάλλους ἐνός μαρμαρινου κορμοῦ γυναικὸς ποῦ εἶδε εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Πριγκιβάλλη.

Ἐπειτα ἡ σκηνὴ τῆς συναντήσεως τῆς Βάννας μετὰ τὸν Πριγκιβάλλην, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας πράξεως:

«Ἐρχομαι καταπὸς μ' ἐξητήσατε» τοῦ λέγει. Καὶ ἀνελάσεται ἡ σκηνὴ αὕτη με κάλλος μοναδικόν. Ἡ μεταλλαγὴ τῶν συναισθημάτων τῆς Μόννα-Βάννας ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅπου ἐρχεται με μόνον ἐνδύμα τὸν μανδύαν της καὶ τὰ σανδάλια διὰ νὰ παραδοθῆ - κατὰ τὴν ἀπαίτησιν του - εἰς τὸν νικητὴν τῆς πολιορκουμένης πατρίδος της, μέχρις ὅτου ἀναγνωρίζουσα ἐν αὐτῷ τὸν πρώτον παιδικὸν της ἔρωτα ἀρχίζει νὰ

εἶναι καλὴ πρὸς αὐτὸν καὶ ὑποφαίνεται μία ἀκτὶς ἔρωτος ἴσως, ὅστις ἐπειτα εἰς τὸ τέλος τοῦ δράματος, ἐσπᾷ ἀτίθαστος ἐναντι τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Γουίδου, συζύγου της, νὰ μὴ πιστεῖται ὅτι ἡ Βάννα ἐπέστρεψεν ἀδικτος ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Πριγκιβάλλη, ἡ μεταλλαγὴ αὕτη ἡ βαθμιαία, ἡ φυσικὴ, ἡ ὑπέροχος ἐν τῇ ἀπλότητι της, ἀποτελεῖ σκηνὴν πρᾶγματι ἀριστοτεχνικὴν.

Ἡ φράσις ὄραια καὶ διανγῆς καθ' ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄραιοτάτων καὶ σπανίων σκηνῶν του.

Τὴν μετάφρασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ ἐκ τῶν συνεργατῶν μας κ. Γρηγόριος Ξενοπούλος με τὴν ρυθμικὴν φράσιν τοῦ προτιτύπου ἀνακοπιεμένην μόνον εἰς τὸ πάθος τὰς ἐκρήξεις καὶ με γλώσσαν ἀποδίδουσαν φυσικώτατα τὰ συναισθήματα καὶ τὰς διαφορὰς φράσεις τῆς δράσεως.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΤΟΥ ΚΑΩΔ ΜΟΝΕ τὸ ὄνομα εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ γνωστότερα καὶ συμπαθέστερα τῶν νεωτέρων ζωγράφων τῆς Γαλλίας.

Τὰ ἔργα του ἐνέχουν θερμὸν καὶ βαθὴν αἰσθημα, μεταδιδόμενον εἰς τὸν θεατὴν καὶ συνταράσσον αὐτόν. Ἀναδίδουν μίαν πολυτίμηον πνοὴν τῆς ὁποίας τὸ ἄρωμα πληροῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἐξυπνώνει. Ὀλίγοι ζωγράφοι κατέχουν, ὅσον ὁ Μονέ, τὰς μυστικὰς ἀρμονίας τῆς φύσεως καὶ τῶν πραγμάτων - οἰκίαί, μύλοι, καὶ ὅτι ἄλλο - τὰ ὁποία ἐτέθησαν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ὡς δείγμα τῆς τέχνης τοῦ Μονέ δίδομεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» εἰκόνα του παριστώσαν πλοῖον. Τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τὸ Μουσείον τοῦ Λουξεμβούργου.

Η ΝΥΜΦΗ ΤΗΣ ΑΒΥΔΟΥ. - Τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ πρώτον ἐκτεθὲν ἔργον τοῦ κ. Θωμᾶ Θωμοπούλου - ἐνέχει βαθὴν αἰσθημα ἀποδίδον με ἀπλὰς καὶ ὀρεϊσῆς γραμμὰς τὴν ὑπερήφανον μελαγχολίαν τῆς κόρης ἀέναντι τοῦ θανάτου. Τὰ βλέφαρα τὰ τείνοντα νὰ κρῦψουν ἀπὸ τὸ βλέμμα της κάθε ἀντικείμενον τριγύρω, ξένον πρὸς τὰ συναισθήματα τῆς Νύμφης, εἶναι μία ὄραια ἔμπνευσις τοῦ καλλιτέχον περιοριστοῦ τὸ θέμα του εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τὸν ὁποῖον ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ. Ἡ πλαστικότης τοῦ λαμποῦ, τοῦ πέλλου αἰ πτυχώσεις αἱ ἐλαφραὶ, καὶ τοῦ προσώ- ἡ ἐκφρασις ἀναδεικνύουν πολὺ τὸ ἔργον, ἐνέχον κάποιαν ἀρχαιοπρέπειαν ἀρμόζουσαν εἰς τὸ θέμα.

ΠΙΝΑΚΙΑΣ

ΤΟ ΚΩΔΟΝΟΣΤΑΣΙΟΝ τοῦ Ἁγίου Μάρκου κατέπεσε συμπαρασύρον καὶ μίαν πλευρὰν τῆς βιβλιοθήκης ὅπου κατεστράφησαν δύο εἰκόνας τοῦ Τιντορέτου καὶ τοῦ Βερονέζε.

Βαθύνον οἱ αἰῶνες εἰς τὴν δοξασμένην πόλιν ἐπά- νω. Ὁ ὑπερήφανος φρουρός, ὁ φυλάκτων ἐπὶ ἐπτὰ ἑκατονταετηρίδας ἀγρυπνὸς ἐπιβλητικώτατα καὶ ὄραια μνημεῖα τῆς ἱστορίας, ἀπέκαμε. Καὶ κατέπεσε βαρῶς. Τώρα προσθῆται κολοβωμένος κατὰ θλίβερόν στή μελαγχολικὴ καὶ μάγισσαν ὁμορφία τῆς Βενετίας. ἠθέλησε νὰ γύρω, νὰ ξεκουρασθῆ. Νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐκθαμβωτικὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Πόσαι ἀναμνήσεις κλέους καὶ τέχνης ἀπὸ τὴν χαριτωμένην πόλιν! Πόσαι χρυσὰι σελίδες γραμμέναι εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἐθνῶν καὶ πόση ζωὴ χυμένη ἐν τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς παλμούς τῆς ζωῆς μίας πόλεως! Ἱστορία ἡρωικὴ καὶ ἱστορία γεμάτη αἶμα, ποῦ τίποτε δὲν

ἀνακόπτει τὸν δρόμον της. Καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν δεσποτηρίων ποῦ ἀνήγα καὶ σκοτεινὰ δέχονται ἀπὸ τὴν Γέφυραν τῶν Στανεγαμῶν τοὺς προγεγραμμένους, ποῖα γοητεία νικτῶν ὀνειρευμένων, ποῖα μέθη ζωῆς, ποῖα ἐρώτων γοητεία!

Ὡ, τὴν καταπλήξιν ποῦ προξενοῦν τῆς Βενετίας τὰ μνημεῖα! ὦ, τὴν ἐκστασιν ποῦ γεννᾷ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ὁ Ἅγιος Μάρκος! Στολίζουν τὸ θαῦμα αὐτὸ ἀδελφομένοι ἡ τέχνη, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποίησις· οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νέοι ρυθμοὶ ἡ δόξα τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ἠττημένων ἡ δόξα. Στέκονται παρὰ τὴν μεγάλην εἰσοδὸν μετὰ τῆς ὀρεινεμένης πατρίδος τῶν τῶν ἀνεφικτων ποιῶν, οἱ τέσσαρες κίονες τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὰ παραδόξα κιονόκρανα, ποῦ τὰ περιβάλλει δίκτυον γλυπτῶν καὶ πλέκονται ἀνθῆ κρίων τριγύρω.

Ὀλόχευσα τὰ ψηφιδωτὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κοσμοῦν τοῦ Ναοῦ τὰς ἀφίδας καὶ πλαισιούνται ἀπὸ τὸν μυθικὸν αὐτὸν πλοῦτον αἱ περιήρητοι τοιοχογραφία τῶν Zuccati, ἔργα τοῦ Τισιανὸ καὶ τοῦ Τιντορέτου. Ὅρθιοι πρὸ τοῦ θαυμασίου οικοδομήματος οἱ τρεῖς κοντοὶ ἐξαγγέλλουν τὴν ὑπερήφανον πόλιν, ἡ ὁποία ἀνεπέτασεν ἐπ' αὐτῶν τὰς σημασίας τοῦ Μόδεως, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, νικητρία τοῦ Ἀδρία.

Ἄλλ' εἶναι ἀπηγῆς ὁ χρόνος. Καὶ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο γηράσκουν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης. Καὶ τὰ περιβάλλομεν ὁλοῦν με περισσοτέρων στοργὴν καὶ φυλάττομεν με σεβασμὸν καὶ ἀγιότητι τὰ δοξασμένα λείψανα. Καὶ ἀναζῶμεν μέσα εἰς τὸ παρελθόν, τῶν αἰῶνων τὴν μεγάλην ζωὴν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἡ εἰς τὸ Ὁδεῖον τῶν Βρυξελλῶν σπουδάζουσα δεσποινὶς Μαρίκα Καζαντζῆ, Ἑλληνίς, ἔλαβε τὸ δευτερον βραβεῖον εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον.

Εἰς Μπλοσκορεάλε τῆς Ἰταλίας ἀνευρέθη ὄραια, τον ὀρειγάλκινον ἀγαλμα τῆς σχολῆς τοῦ Αυσίππου διατηρούμενον ἐξαίρετα. Τὸ ἀγαλμα παριστᾷ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπὶ ὀγκολίδου.

Ὁ ἐν Κερκύρα κ. Γ. Μανρογιάννης ἐδώρησεν εἰς τὴν Παναθηναίαν Ἀθηνῶν δύο παλαιὰς εἰκόνας ἀρίστης τέχνης. Ἡ μία παριστᾷ τὴν Παναγίαν κρατοῦσαν τὸν Ἰησοῦν, ἡ δὲ ἄλλη τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν.

Οἱ γάμοι τοῦ πρίγκηπος Νικολάου θὰ τελεσθῶσιν ἐν Πετροπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου. Παράνυφοι θὰ παραστῶσιν ὁ Τσάρος Νικόλαος, ἡ Τσαρίνα Μαρία Θεοδορόβνα, ἡ βασιλομήτωρ Ἀλεξάνδρα Θεοδορόβνα, ἡ Βασίλισσα Ὀλγα, ἡ Μεγάλη Δούκισσα Ἀναστασία Μιχαηλόβνα καὶ ὁ Μέγας Δούξ Φραγκίσκος τοῦ Μεκλεμβούργου Σβέρν.

Εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ Β. Θεάτρον ἀναγράφε- ται διὰ τὸν προσεχὴ χειμῶνα καὶ ὁ «Νικηφόρος Φωκάς» τοῦ κ. Δημ. Βερναδάκη. Ἡ παράστασις τοῦ ἔργου θὰ γείνη με πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν, ὅπως ἀρμόζει εἰς ἔργον εἰκονίζον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἀνασκαπόμενον οἰκόπεδον καὶ εἰς βάθος πέντε μέτρων εὗρέθησαν ἐπτὰ νέοι τάφοι ἀνευ περιτειχισμάτων καὶ καλυμμάτων, περιέχοντες σκελετοὺς. Ἡ διεύθυνσις τῶν νέων τούτων τάφων εἶνε ἀντίθετος πρὸς τὴν τῶν πρὸ ἡμερῶν εὐρεθέντων. Οἱ πρώτοι εἶχον διεύθυνσιν ἐκ δυμῶν πρὸς ἀνατολάς, οἱ δὲ τελευταῖοι ὅλος ἀντιθέτως.

Τὸ καταπεδὸν κωδονοστάσιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετία ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Δήμου τῆς πόλεως νάνου-κοδομηθῆ δι' ἐράνων. Ὁ Δήμος Βενετίας προσέφερε πεντακοσίας γιλιάδας φράγκων. Ἡ ὅλη δαπάνη θά-νέληθι εἰς δύο ἑκατομμύρια.

Ὁ ἐν Παρισίοις ἀποθανὼν Ἕλλην Μιλτιάδης Ἀλεξόπουλος καταλείπει εἰς τὴν Κυβέρνησιν 300,000 ρούβλα ὅπως ἀνεγερθῆ ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Πειραιεὶ νοσοκομεῖον πρὸς νοσηλείαν τῶν πτωχῶν δωρεάν.

Τὸ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰν-στίτουτον ἀνέγραψε ταπεινὸν αὐτοῦ μέλος τὸν κ. Γεώργιον Σωτηριάδην, συνεργάτην τῶν « Παναθη-ναίων ».

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀπηύθυνεν ἔγγραφον πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν, διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾷ τὴν ὅσῃ τάχιστα ἐναρξῆν τῶν ἐργασιῶν πρὸς ἀναστήλωσιν τοῦ Λέοντος τῆς Χαϊρωνείας.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς ἠγόρασε τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κη-φισίας μέγαρον Στεφάνου Ψύχα ὅπως τὸ προσέφερε ὡς γαμήλιον δῶρον εἰς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία ἔγεινε κάτοχος σπανιω-τάτου ἀρχαίου νομίσματος φέροντος ἐπὶ τῆς μιάς ὀψως τὸν Ἑρμῆν καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης παραστάσεις συμβολι-κάς. Τὸ νόμισμα ἔχει μέγεθος πενταλέπτου.

NEA BIBLIA

Ἐξεδόθησαν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑ-ΤΙΑΣ (1400-1800) ὑπὸ Θ. Ν. Φιλαδέλφους. Τόμος πρῶτος. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑ-ΤΙΑΣ (1400-1800) ὑπὸ Θ. Ν. Φιλαδέλφους. Τόμος δευτέρος. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ἐν τῷ χιμῆφ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1900-1901 ὑπὸ Ἄν. Κ. Χρηστομάνου. Ἐν Ἀθή-ναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΧΕΡΤΣΒΕΡΓ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κατὰ με-τάφρασιν Π. Καρολίδου, Τόμος τρίτος, τεῦχος πρῶ-τον. [Βιβλιοθήκη Μαρασλή ἀριθ. 173]. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ περὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ὑπολόγων τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ στρατοῦ τοῦ Νεζερῶ καὶ ἀπά-νησις εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ κυρίου Γ. Κακλαμάνου παρα-τηρήσεις ἐπὶ τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὑπὸ Κ. Τζήτζου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σα-κελλαρίου 1902.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕ-ΞΙΚΟΥ. Τεῦχος 4ον περιέχον διπλοὺν πίνακα τῆς Ἀλε-ξανδρείας καὶ ἀρθρα ἀπὸ τοῦ « Ἀυρηλίας οἶκος » μέ-χρι τοῦ « Βερνίκλη », ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰ ἑξῆς: Αὐτοκίνητα, Ἀφεντούλης, Βαλτινοί, Βενθόλος, Βενια-μὶν ὁ Λέσβιος, Βενιζέλος, Βερναρδάκης. Ἡ προθε-σμία διὰ τὴν προπληρωμὴν τοῦ ὅλου ἔργου (δρ. 20 ἐν Ἀθήναις, 23 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, 26 ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ) λήγει τῇ 1 Ἰουλίου. Ἐκδοται Μπέκ καὶ Μπαρτ ἐν Ἀθήναις.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙ-ΚΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ. (Ἀθήναι 1902 τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου).

ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΖΩΗΣ διηγήματα ὑπὸ Γεωργ. Ἡλ. Ἐλευθερουδάκη Ἀθήναι 1902, τυπογρα-φεῖον Δ. Γ. Εὔστρατ' οἰκ. 3ρον σελ. 120 δρ. 1).

LE VOYAGE DE GRÈCE par Jean Moréas (Paris 1902 édition de la Plume prix frs 3.50).

ENCYCLOPEDIA BRITANNICA συμπλήρωμα τῆς βρετανικῆς ἐγκυκλοπαιδείας περιέχον πλείστα νέας ἐφευρέσεις, μονογραφίας συγχρόνους κλπ. (1902 Adam et Charles Vlack).

ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ μηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πολυτεχνικοῦ Συλλόγου. περιεχόμενα τοῦ τεύχους Ἰου-νίου: Διθόδητος δεξαμενὴ ἐν Σόρῳ πρὸς καθαρι-σμὸν καὶ ἐπισκευὴν τῶν πλοίων ὑπὸ Ἡλία Ι. Ἀγγε-λοπούλου. — Γραφικὸς λογισμὸς τῶν σιδηρῶν πατω-μάτων ὑπὸ Κωνστ. Σ. Βελλίνη. — Βιβλιοκρισία ὑπὸ Ἀνδρέου Κορδέλλα. — Βιβλιογραφία.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟ-ΜΟΥ ΜΕΛΕΤΗ ῥηθεῖσα ἐν τῷ ἑλληνικῷ φιλελευθ-ερτικῷ καὶ φιλανθρωπικῷ Συλλόγῳ Πύργου « Ἐξείνφ Πόντῳ » ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀγγιάλου Βασιλείου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

Ἀγγέλλονται

LES PHÉNICIENS ET L'ODYSSÉE par Victor Bé-gard Tome I. Paris, Librairie Armand Colin, prix fr. 25. -).

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ διηγήματα ὑπὸ Α. Παπαδιαμάντη. Τόμος ἐξ 20 τυπογραφικῶν φύλλον ὄραχ. 3, καὶ διὰ τὸ ἔξωτερικὸν φρ. χρ. 3. Οἱ ἐπιθυ-μοῦντες νὰ ἐγγραφῶσιν προαποστέλλουν τὸ τίμημα εἰς τὰ « Παναθηναία ».

ΠΑΡΟΡΑΜΑ

Εἰς τὸ 42ον τεῦχος: σελ. 162 στίχος 8ος, ἀντὶ: στὰ ξένα πεθαίνει γράφει: στὰ ξένα καὶ πεθαίνει.